

מהדורת ביקורת!

הערות ותיקונים
יתקבלו בברכה!

יד
מהרי"ע

שערי יצחק השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

פרשת וירא
מרחשון התשפ"ו בשל"ז
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

המשך ביאור מאמר חז"ל במסכת ע"ז [דף ג:], כי הקב"ה יושב ג' שעות ביום ומשתעשע בתורה, ואהיה אצלו אמוץ ואהיה שעשועים יום יום'. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ורמז בפרשתנו ליעצרת תפילה' שהתקיימה השבוע. סוד נפלא הרמז במלה 'אמוץ', כי כל אותיות התורה נכללות באותיות אמוץ, ובעניין חכמת הצירוף.

תרעומת מדוע נפקד מקום התימנים בעצרת שהיתה בירושלם עיקו"ת.

המשך ביאור דברי החת"ס לגבי השאלה, מה יש לו להקב"ה לעסוק בתורה, או לחדש בה חידושים? ביאור הר"י ברצלוני על מאמר הגמרא דלעיל. ביאור הרמ"ק בעניין החידושים שהקב"ה מחדש בתורה, ודבריו בעניין צירופי האותיות.

השלמה בעניין שאלת המטרונה וכן הסולטאן, מה עושה הקב"ה מאז שברא את עולמו. השגחת הקב"ה על כל דבר בעולמו, ועניינים רבים נוספים שהקב"ה עוסק בהם, ללא קץ וגבול.

ביאור דברי הגמ' כי הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, ומו"מ בקושיית ספר תורת חיים ותירוצו לגבי עניין זה.

ביאור העניין שהקב"ה יושב ומלמד תינוקות של-בית רבן.

האם אפשר לצרף לתפילת ערבית, שבעה אנשים שכבר התפללו. ועל-דרך זה בקריאת ספר תורה.

© כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 808

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב ישי ודאעי ב"ר עזרא הי"ו, ונו"ב שרה ב"ר אליהו שתחי, וכל בני משפחתם. שיזכו לברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, ובפרט למכירת הדירה בהקדם, וימלא המקב"ה כל משאלות ליבם לטובה ולברכה. בעבור שהתנדבו למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן ע"י החפץ בעילום שמו הי"ו, מארצות הברית, להצלחתו בכל העניינים, ולעילוי נשמת אביו רבי איתמר שבתי בן שלום ז"ל, תנצב"ה. שביום ח' מרחשון יום היאר-צייט שלו. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש על ידי הנדיב הנכבד רבי יוסף פרנקו הי"ו מארצה"ב, להצלחתו בפרנסה ובכל העניינים, ולנחת מכל יוצאי חלציו יחד עם רעייתו החשובה. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש על ידי הנדיב הנכבד רבי יצחק בן רחמים הי"ו מארצה"ב, להצלחתו בפרנסה ובכל העניינים, ולנחת מכל יוצאי חלציו יחד עם רעייתו החשובה. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

כמו כן להצלחתו המרובה של ידידנו היקר רבי אוריה מארצה"ב, בן ידידנו רבי יואב שלם הי"ו, להצלחתו בפרנסה ובכל העניינים, ולנחת מכל יוצאי חלציו יחד עם רעייתו החשובה, עבור תרומותיו למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

המשך ביאור מאמר חז"ל במסכת ע"ז [דף ג:], כי הקב"ה יושב ג' שעות ביום ומשתעשע בתורה, ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ורמז בפרשתנו ל'עצרת תפילה' שהתקיימה השבוע. סוד נפלא הרמז במלה 'אמון', כי כל אותיות התורה נכללות באותיות אמו"ן, ובעניין חכמת הצירוף.

וְאֶהְיֶה אֲצִלוֹ אֲמוֹן, וְאֶהְיֶה שְׁעֵשְׂעִים יוֹם יוֹם, מִשְׁחָקָה לְפָנָיו בְּכָל עֵת [משלי ח', ל'].

הפסוק הזה, נאמר על התורה. כמו שנז' שם בתחילת העניין, וְיִי קִנְיִי רֵאשִׁית דְּרָכָו וגו' [שם שם, כ"ב].

הבאנו בס"ד בשיעור הקודם, את מאמר הגמרא במסכת עבודה זרה [דף ג:], שהנסתר שבו רב על הגלוי.

אמר רב יהודה אמר רב, שתיים עשרה שעות הוי היום. שלש הראשונות, הקב"ה יושב ועוסק בתורה.

שניות, יושב ודן את כל העולם כולו. כיון שרואה שנתחייב עולם פְּלִיָּה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים.

שלישיות, יושב וזן את כל העולם כולו, מקרני ראמים עד ביצי כנים.

רביעיות, יושב ומשחק עם לויתן. שנאמר [תהלים ק"ד, כ"ו] לוֹיִתָּן זֶה יִצְרֶתָ לְשֹׁחַק בּוֹ.

ובעת – אחרי החרבן – שכבר אין 'שחוק', מה הקב"ה עושה ברביעיות?

הגמרא בהמשך אומרת, ברביעיות, מאי עביד? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה, שנאמר [ישעיהו כ"ח, ט'] אֶת מִי יוֹרֶה דְּעָה, וְאֶת מִי יִבִּין שְׂמוּעָה, גְּמוּלִי מִחֻלָּב עֲתִיקִי מִשְׁדִּים. למי יורה דעה? ולמי יבין שמועה? לגמולי מחלב, ולעתיקי משדים.

כך כעת, אחרי החרבן.

ומה היה לפני החרבן? ומעיקרא מאן הוה מגמר להו? מי היה מלמד את התינוקות?

איבעית אימא, מ"ט. לא הקב"ה לימד אז את התינוקות שלבית רבן, אלא מ"ס טי"ת, שהוא שרו של-עולם.

ואיבעית אימא, הא והא עביד. הקב"ה עשה את זה, וגם את זה. גם מלמד תינוקות שלבית רבן, וגם משחק עם לויתן.

ובליליא מאי הוי? וכו'. ישנם בגמרא תירוצים.

*

אחד מן הפלאים שבתורה הוא, ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. אין דבר, שאינו נכלל בתורה. אם לא בפשט, אזי ברמז, או דרש, או סוד. פרד"ס, שזה כולל את כל הצפונות והנסתרות שתורה.

אם בחסרות ויתירות, אם בניקוד, אם בטעמים, אם בחילופי אותיות, כגון א"ת ב"ש, אח"ס בט"ע, אי"ק בכ"ר וכו', כל הצירופים שישנם. וכן האותיות הלפופות והעקומות, וכל כי האיי גוונא, כל הדברים המיוחדים שבתורתנו הקדושה.

ישנו כלל נוסף, שכתב החתם סופר [במסכת שבת דף ל"א ע"א, דף ק"א מדפי הספר], כי אין דבר שקורה בעולם, אשר אינו נרמז בפרשת אותו השבוע.

למשל, היכן רמוזה בפרשתנו – לך לך שקראנו בבוקר – ה'עצרת תפילה' שהתקיימה השבוע?

מסתמא זה בפסוק [בראשית י"ד, י"ד] וַיִּשְׁמַע אַבְרָם בִּי נִשְׁבָּה אָחִיו, וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכּוֹ וַיִּלְדִּי בֵּיתוֹ וגו'. וישמע אברם, שומעים ששבו את אחינו, לקחו אותו לבית הסוהר, הוא כמו שבו, השלטונות המרושעים עצרו כבר כמה בחורי ישיבות וכלאו אותם בגלל שאינם מתגייסים לצבא הטמא, א"כ צריכים אנחנו לעשות נגדם מלחמה, וירק את חניכיו. אנחנו יוצאים למלחמה, לקרב.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אני שנתן לי הקב"ה תורה? וכי אני ראוי לקבל תורה כזאת חשובה וגדולה? משה רבינו קיבל על כך שכר, בגלל שהיה עניו, כי אינו ראוי לקבל את התורה. וכדלקמן.

אמר לפניו, רבנו של עולם, חמודה גנוזה – בגמרא שלפנינו כתוב, 'חֲמוּדָה גְנוּזָה'. אבל הגירסא הנכונה היא, 'חֲמֻדָּה' גְנוּזָה – יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום, אני אחזיק טובה לעצמי? אמר לו הקב"ה למשה, הואיל ומיעטת עצמך, תיקרא על שמך, שנאמר [מלאכי ג', כ"ב] זכרו תורת משה עבדי וגו'.

גם לגבי המאמר הזה עצמו, עומדים עליו המפרשים, כיצד להסביר את הדברים. ברם כעת הנני עומד רק על הנקודה הזאת, שהתורה נקראת 'חמדה גנוזה', כי היא היתה אלפיים שנה לפני בריאת העולם. ואהיה שעשועים יום יום, 'יום' של הקב"ה הוא אלף שנה, א"כ ביחד – 'יום יום' – זה אלפיים שנה. הקב"ה משתעשע בה בכל יום.

בטור או"ח סימן מ"ז, הוא מדבר לגבי ברכות התורה, המפרשים והפוסקים מדגישים את העניין, לומר את ברכות התורה בשמחה גדולה ועצומה, להתבונן כי הקב"ה בחר בנו מכל אומות העולם וכו'.

וז"ל הטור שם, בא"י נותן התורה. ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בנו מכל העמים וקירבנו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו מתוך האש, ונתן לנו את תורתו הקדושה, שהיא בית חיינו. זהו הדבר הראשון, כי היא 'בית חיינו'. כי הם חיינו ואורך ימינו, זאת התורה.

דבר שני שכותב הטור, כלי חמדו – כפי שהבאנו מקודם, מן הגמרא בשבת – שהיה משתעשע בה בכל יום.

*

אין לנו מושגים להבין, את האורך והרוחב והעומק וההיקף של התורה.

אחד מן הדברים, זהו מה שהבאנו לעיל, 'ואהיה אצלו אמון'. מה הפירוש, 'אמון'? [עייין בהרחבה בשיעור בחוקותי התשע"ב, ובנפלאות מתורתך הפטרת לך לך ע"פ ואל מי תדמיוני ואשנה].

כל אותיות התורה, מסובבות סביב 'אמון'. לא לחנם מלמדים את התינוקות, את שמות האותיות, אל"ף בקמץ א. לכאורה, מה משנה השמות של אותיות? היה אפשר לומר לתינוק, תגיד א, וזהו.

כיצד נלחמים? ישנן לנו כיום שתי אפשרויות למלחמה. או בתפילה, או בתורה.

דיברנו בזמנו [שיעור נח] לגבי המלים 'פלט' קרא יום אשלפה חרבי ואך', כי ה'חרב' זאת התורה, חרב פיפיות, תורה שבכתב ותורה שבע"פ. אבל גם התפילה היא 'חרב', כפי שיעקב אבינו ע"ה אמר – כמובא בפרשת ויחי [בראשית מ"ח, כ"ב] – וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שָׁכֶם אֶחָד עַל אֶחָד. אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי, בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי. וּתְרַגְּסוּ יְרוּשָׁלַּי הַזֹּאת, בְּצִלּוֹתַי וּבִבְעוֹתַי. תפילה היא חרב.

*

ישנו סוד גדול בתורה, הרמוז במלה 'אמון'. ואהיה אצלו אמון וגו' ואהיה שעשועים וגו'. כתוב כי הקב"ה משתעשע בתורה.

אנחנו – בני אדם, יצורי חומר – איננו מבינים את הדברים, כהוייתם ולעמקם. לא יכולים להבין מה הפירוש שהקב"ה משתעשע בתורה. אבל לכל הפחות הננו יודעים כי הדבר כך.

בגמרא בשבת [דף פ"ט ע"א] מובא בזה"ל, א"ר יהושע בן לוי, בשעה שירד משה מלפני הקב"ה, בא שטן ואמר לפניו, רבנו של עולם, תורה היכן היא?

דרך אגב, ישנם כאלה האומרים, כי מכאן אחת ההוכחות שהשטן הוא שכחן [עייין שיעור מוצש"ק וילך – שבת שובה התשפ"ו]. מה הוא שואל, איפה התורה? וכי אינו יודע, שהיה מתן תורה? היכן הוא היה?

עכ"פ הוא הלך לחפש אותה. אמר לו – הקב"ה – נתתיה לארץ. הלך אצל ארץ, אמר לה, תורה היכן היא? אמרה לו [איוב כ"ח, כ"ג] אלהים הבין דרכה וגו'. הלך אצל ים, ואמר לו, אין עמדי. הלך אצל תהום, א"ל אין בי, שנאמר [איוב כ"ח, י"ד] תהום אמר לא בי היא, וים אמר אין עמדי. אבדון ומות אמרו, באזנינו שמענו שמעה.

חזר ואמר לפני הקב"ה, רבש"ע, חיפשתי בכל הארץ, ולא מצאתיה. אמר לו, לך אצל בן עמרם. הלך אצל משה, אמר לו, תורה שנתן לך הקב"ה, היכן היא? אמר לו, וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה? א"ל הקב"ה למשה, משה, בדאי אתה? הרי נתתי לך את התורה, למה אתה אומר כך?

האמת היא, שמשה רבינו ע"ה לא אמר דבר שקר, הוא רק התחכם. שהרי הוא לא אמר שהקב"ה לא נתן לו את התורה, אלא הוא רק ענה בעקיפין, 'מה

להצביע לו על האות המנוקדת ולהגיד לו, את זה מבטאים ככה, אָ, וזה אֵ, וכו'. אבל, לא. כי באותיות עצמן ישנה קדושה, כי גם השמות של אותיות ניתנו מהקב"ה, לא רק התורה עצמה. ובלנ"ד בהמשך נראה, כי גם הטעמים והנקודות. הכל.

באותיות עצמן ישנם סודות, בלי גבול ובלי סוף. אנחנו בקושי רואים רק את ההתחלה, אבל צריכים לדעת כי אין לזה סוף וקץ.

כל אותיות התורה, נכללות באותיות אמו"ן. אל"ף מ"ם וא"ו נו"ן. וזהו גם עניין אותיות אהו"י, האותיות שלפני בג"ד כפ"ת, אשר עושות אותן רפויים. למה כאשר ישנה מלה הנגמרת באות וא"ו, ואחריה באה האות בי"ת, אזי היא נהיית רפה? אין לכך סיבה בדקדוק, אלא ישנו בכך סוד.

אמו"ן ואהו"י, מקבילים האחד אל השני. ואהי"ה אצלו אמו"ן.

ואהי"ה הן אותיות אהו"י, וא"ו אל"ף ה"א יו"ד. הה"א האחרונה, היא כפולה, ולכן לא מחשיבים אותה. רק ארבעת האותיות הראשונות. הן מקבילות למלה אהו"י. דהיינו, אהו"י זה בגימטריא אחד, ועוד חמש, ועוד שש, ועוד עשר. ובאותיות אמו"ן, יש את אותו המספר. כל האותיות, נגמרות באותיות הללו. ישנן שש מלים, שנגמרות באות אל"ף. ומי"ם זה רק אחד, אין עוד. כי מתחילה במי"ם, וגם נגמרת במי"ם. והאות וא"ו, זה עשר. והאות נו"ן, חמש.

ישנו לכך סימן, בשביל הזכרון. הק"ף כס"א, בג"ד צ"ח וטלי"ת, נש"ר ע"ז.

זהו אחד מן הסודות הנפלאים שבתורה, והדבר נקרא בשם 'חכמת הצירוף'.

החיד"א מזכיר זאת בספרו מדבר קדמות [מערכת חיי"ת] בזה"ל, החכמה הי"א היא חכמת הצירוף, חכמה רמה ונפלאה. והרב יצחק דמן עכו תלמיד הרמב"ן, היה מתעסק בחכמת הצירוף, והיו באים מלאכים ומגלים לו פעולות וכו'.

פירושו, שכאשר מצרפים את האותיות הללו, אז מגלים את נסתרות התורה, הינך רואה לבסוף כי יוצא מלים אחרות. כאשר משנים את המלים, מגלגלים אותן, אז רואים כי כתוב משהו אחר בכלל.

איך זה? הק"ף, האות הראשונה היא ה"א, והמלה ה"א נגמרת באות אל"ף. זה אחד. אח"כ קו"ף,

המלה נגמרת באות פ"א, שהיא נגמרת באות אל"ף. וכן האות פ"א.

כס"א, המלה כא"ף נגמרת באות פ"א, והיא נגמרת באות אל"ף. וכן סמ"ך, נגמרת המלה באות כא"ף, והמלה כא"ף נגמרת באות פ"א, והמלה פ"א נגמרת באות אל"ף.

ואל"ף נגמר בפ"א, ופ"א נגמר באל"ף. זהו הק"ף כס"א.

בג"ד צ"ח וטלי"ת, זה אותו הדבר. האותיות הללו – בג"ד צ"ח וטלי"ת – כולן נגמרות באות וא"ו. בג"ד, המלה בי"ת נגמרת באות תי"ו, והמלה תי"ו נגמרת באות וא"ו. וכן כולן.

נשאר לנו נו"ן, האות האחרונה של אמו"ן. אלו אותיות נש"ר ע"ז, שכולן נגמרות באות נו"ן. הכל חוזר לאות נו"ן. אם לא מיד, אז בגלגול.

אחד המקורות לעניין הזה, הוא בספר המלכות, לרבי דוד הלוי – נקרא מעט מדבריו, רק בכדי לטעום מן הדבש הזה, ודבריו מובאים בספר קבלת הגאונים [דף קל"ד], ישנו שם פירוש בשם חקרי לב – וז"ל, עניין הצירוף, כי כאשר נכנס האדם בסוד התפשטות הגשמיות והתלבשות נפשו באותיות, הרי הדרכים הם על ידי צירוף האותיות. דהיינו, לקחת מלה ולהוריד ממנה מלבושה הפשוט, ולהמירה ולהחליפה ולצרפה בחילופי אותיות וגימטריאות, ועל ידי זה יעלו ממלה זו דברים חדשים, אשר הם נובעים ממעין העליון, ועל ידם עולה האדם ממעלה למעלה בעולמות עליונים, ומתגלים לו שכליים חדשים, המצטרפים לו בגימטריאות וחילופים, ועל ידם משכיל יותר ויותר ומתקרב אל ה' בדביקות נפלאה.

הצירופים אינם מעשה אנוש ותחבולותיו, אלא הכל מיד ה' השכיל לנביאים, ומהם מפה לאוזן חכמים מדור לדור, והן הן הדברים האמורים בלחשה.

היכן הדבר מתחיל? כפי שאמרנו לעיל, אמו"ן אהו"י.

אהו"י, רמוז בפסוק [בראשית ב', י'] וַיִּנָּהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָגֶן, וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. אֵת הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרֹד – ראשיתיות אהו"י.

עצם האותיות נקראים בשמות אל"ף בי"ת גימ"ל דל"ת, כך הם נקראים בעצמותם, וכך הם נקראים בלשון הקודש שקבע בורא העולם. ואות

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: מה דעת הרב על התרעומת וההתמרמרות שנשמעו מתוך האברכים הי"ו, מדוע בעצרת התפילה והמחאה הזאת, שהיתה בירושלים עיקרית ביום חמישי האחרון, מה שהרב הזכיר מקודם, [דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא וכו'] וישמע אברם כי נשבה אחיו. שבלט שיתוף כל העדות והחוגים, ספרדים חסידים וליטאים, בכל זאת לאידך גיסא מקום התימנים נפקד. לא היה להם שום זכר, כמאן דליתא דאמי.

איה קהילות קודש תימן יע"א (יכוננס עליון אמן)? הערה מהקהל: זה לא שבאמת הצליחו לשתף את כולם [היו 4 חסידים (כמדומני בעלזא, ויזניץ, באיאן. והרב אלימלך בידרמן שהוא כלל חסידים). 3 ספרדים (חברי מועצת חכמי התורה, הרב סלים והרב אלבז. ואת הקדיש אמר הרב יעקב עדס) 21 ליטאים (המשגיח הרב דן סגל. והרב אליהו מן) ואת החלטות העצרת הקריא נציג ועד הישיבות], יש חסידויות ענקיות שלא היה להם ביטוי בעצרת התפילה.

לא היתה דרישה מצד הציבור התימני. אני מאמין שאם היתה דרישה מצד נציגי הציבור ורבניו, זה היה אחרת.

ובמיוחד שלצערנו, לא השתתף בעצרת אף אחד מגדולי וזקני רבני העדה.

בדיעבד, אני חושב שהיה מקום בהחלט לדרוש את זה.

תשובה: דבר ראשון, העניין מבורך וטוב, שהשכילו המארגנים לשתף רבים מהעדות, בבחינת מאי דכתיב יחד שבטי ישראל. וכן, וירא את ישראל שוכן לשבטיו. יישר חילם, לתקן ולמעט בשנאת חנם, המחלוקות וכו' שהן בעוכרינו. להראות שכולנו מאוחדים כאיש אחד בלב אחד, חומה בצורה, נגד שלטון הערב רב והייעוץ המשפטי, מקום המשפט שמה הרשע, הזוממים לסגור את הישיבות הקדושות על מנעול ובריח, ולהצר את צעדי לומדי תורתנו הקדושה וכו'. אל תתן י"י מאווי רשע וגו'.

אבל חבל ששכחו כיום את התימנים. בזמן הגאון חזון איש זצ"ל כאשר עשו הפגנה, ביקש שיבואו גם התימנים עם השופרות הגדולים שהביאו מתימן ויתקעו, כי זה עושה רושם עצום.

המלחמה כיום, נגד השלטונות הכופרים בעוה"ר, שבשבילים המדינה קיימת אך ורק על-פי הצהרת בלפור, ובזכות החלטת האו"ם. מה שאין כן אנחנו

האחרונה משם האות, דהיינו למשל מאות אל"ף, אזי האות האחרונה היא פ'. והיא נקראת אופן האות, דהיינו ציר האות שעל ידה מתגלגלת האות. והיא סודה הַרְוֹחָנִי, אשר בנענועה וגלגולה מתגלה אורה הנעלם.

לדוגמא, אם ניקח את המלה אלף, צריך להחליף את המלה אל"ף באותיות אחרות, מאותיות הק"ף כס"א. כגון במקום אל"ף, פ"א. למ"ד, בג"ד צ"ח וטלי"ת, לוקח דל"ת. והפ"א האחרונה, הק"ף כס"א, אתה לוקח מן האותיות הללו, ה"א. א"כ למרות שכתוב אלף, אומרים לך, תשמע אדוני, לא כתוב כאן רק אלף, אלא ישנו כאן משהו שמסתתר תמורתה, פד"ה, פ"א דל"ת ה"א.

בקיצור, כעת כאשר הינך קורא פרשה בתורה, אם גילגלת וצירפת את האותיות, פתאום תגלה פרשה חדשה שלא שמעת עליה, שלא כתובה במלים שלפניך.

זהו חידוש. פלא עצום. אמרתי זאת רק על קצה המזלג, לדעת שזהו המושג 'חכמת הצירוף', כי כך למשל מגלים בתורה דברים נסתרים. אולם הכל בנוי על כללים, לא כל אחד יכול. ישנן שיטות, כיצד לפעול בזה.

זאת בכדי להבין, מה הפירוש 'שעשועים'. כי משתעשעים כך בתורה, 'מגלגלים' את התורה, ופתאום הינך רואה, פֶּשֶׁשׁ, איזה חידושים? לא ידעתי. כאשר קראתי, חשבתי שכתוב פה על אברהם אבינו, לך לך מארצך וגו', עכשיו לפתע אני רואה שכתובה לי כאן פרשה חדשה שלא ראיתי ולא שמעתי מעולם. גילית פה דבר חדש. אלו הדברים הנסתרים שבתורה.

זה בבואה להבין מעט מן המעט, מה שהקב"ה השתעשע בתורתנו.

שאלה מהקהל: לא הבנתי, כיצד אמו"ן מתחבר לאותיות אהו"י.

תשובת מרן שליט"א: אהו"י, מספרן הוא אחד חמש שש ועשר. באל"ף של אמו"ן, כלולות שש אותיות, שהן הק"ף כס"א. והמ"ם זה אחד, הוא נשאר לבד, כי הוא מלך, אין לו משהו שמצטרף עמו. בואו כלולות עשר אותיות, שהן בג"ד צ"ח וטלי"ת. ובנו"ן חמש, אותיות נש"ר ע"ז. האחד מקביל אל השני.

*

תרעומת מדוע נפקד מקום התימנים בעצרת שהיתה בירושלים עיקרית.

שממשיכים את שרשרת היהדות מזה אלפי שנים, מהר סיני. והרי מי כמו התימנים שמחזיקים ושומרים מכל משמר את מסורת ישראל היותר קדומה והעתיקה, כנתינתה מסיני מפי משה רבינו מפי הגבורה, וכצביונה על פי הגמרא וכו'?

המבטא וההיגוי שלנו, הם המדויקים והנכונים ביותר. וכשרוצים שתתקבל התפילה לפני שוכן מרומים, חשוב שתהיה בלשון הקודש האמיתית, כנודע מאליהו הנביא זכור לטוב שהשיב, על פי הפסוק קרוב י"י לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמ"ת, ראשי תיבות אותיות מלות תנועות, כידוע, וכמובא גם בתחילת תנא דבי אליהו עם פירוש טובי חיים וכו'.

וכי אנחנו לא נמצאים על המפה? ישנם כיום כאלף בתי כנסת תימנים בארץ ישראל. אלפי רבנים ותלמידי חכמים. והמניין הכללי, כחצי מליון לפי הערכה. כן ירבו.

הערה מהקהל: אני אברך ספרדי, ולמדתי בבחרותי בישיבת ארחות תורה בני ברק. ולמרות כל זאת, צרם גם לי שלא היה משהו בתימנית. השתדלתי לתקן זאת, על ידי שלקחתי שופר ותקעתי, עשיתי במכוון תרועה תימנית, שזה קול רועד.

תגובת הרב: יפה. כך מפורש בגאונים ובראשונים שהתרועה היא קול רועד, וכמו טעם שלשלת. לא מתקטע. אבל האם זה היה רשמי?

תשובת המעיר: לא. עמדתי סתם בין הקהל.

הרב: זה לא מועיל. צריך שיהיה הדבר על הבמה, שכולם יראו וישמעו, ולא רק מעטים בסביבתך, מיזמה פרטית שלך.

גם אותם רבנים תימנים שהתכנסו באחד מבתי הכנסת בסביבה שם, אמרו על דעת עצמם סליחות כמנהגינו, לפני התחלת העצרת. רק העוברים שם בקרבת מקום, שמעו את הרמקול מבחוץ. ותו לא.

לא נחפש את 'האשמים'. אבל אשמים אנחנו. ונהי בעינינו כחגבים וגו'. התימנים צנועים וביישינים, נחבאים אל הכלים, עדינים. ולא דורשים את מה שמגיע להם, למרות שזה בצדק. אבל נפסק בשלחן ערוך אורח חיים סימן א' שאין להתבייש מפני המלעיגים וכו'. צריך לצאת בפרהסיא וברשות הרבים, בראש הומיות תקרא, בפתחי שערים וגו'. לדאוג להמשיך את המסורת שלנו, שהיא הנכונה, לדורות הבאים. שלא תיעלם

חלילה בהמשך.

ברוך ה' עכשיו כבר זכינו ויש את ישיבת איתן התורה, בעיר אלעד, ארבעים בחורים תימנים מצויינים, ישיבה קטנה. כן ירבה וכן יפרוץ. צריך לחזק זאת, ולהמשיך ביתר שאת ויתר עז. יש תקווה לאחריתנו ברוך ה'.

בסיום, בהחלטות העצרת, נאמר בטעות, אין אומתנו אומה, אלא בתורתיה. והיה צריך לומר בתורותיה. המכוון הוא לתורה שבכתב ושבועל פה, שתי תורות. זהו מאמר מפורסם, שכתב רס"ג באמונות ודעות. חסר להם הדיוק, כמו שאצלינו.

הערה מהקהל: בְּעֶבֶר פניתי ושאלתי את מנהלי ערוצי התקשורת, כגון קול ברמה, קול חי, וכדומה. למה אתם לא מעבירים בשידור חי את השיעור של הרב רצאבי עכשיו במוצאי שבת, כמו שאתם משמיעים שם את השיעורים של רבנים ספרדים. זה שיעור חשוב ומועיל מאד. לצערי, התשובה שקיבלתי מהם, כי הרב רצאבי מדבר בתימנית, והציבור הרחב לא מבינים זאת. מצאו להם תירוץ. התחמקו.

תשובה: א' הנה בשיעור כאן וכדומה, משתתפים גם ספרדים ואשכנזים, ואיך הם כן מבינים?

ב' הרי אני אומר רק פסוקים ומאמרי חז"ל בתימנית, פה ושם, והרוב בעברית. לא שייך. אי אפשר לוותר על מבטאינו, כי העברית כיום, זאת 'תוצרת' של חילונים כידוע. מה שאני עושה, זהו כמו סייג וגדר, לכלהפחות.

ג' ואפילו אם תמצוי לומר שרק התימנים מבינים, וכי לא צריך להקצות לפחות פינה אחת לתימנים. כמה שהם שונים, אבל הם העדה הכי מיוחסת, הכי מיוחדת, הכי מקורית וְשִׁרְשִׁית. אולי מתקיים בנו שה'אמת' תהיה נעדרת, בעיקבות משיחא.

יפה אמר בעל חזון איש, מי שרוצה לדעת איך היה מעמד מתן תורה, ילך לשמוע קריאת עשרת הדיברות בבית הכנסת של תימנים. שמענה, ואתה דע לך.

אפשר היה בעצרת התפילה, להזמין מישו תימני לקרוא ברמקול לפחות מזמור תהלים אחד, שהוא מוכר וידוע לכולם, כגון אשא עיני אל ההרים וגו', כך שהשינוי במבטא כמעט ולא היה מורגש, ולא משמעותי. או סליחה אחת ידועה, כגון תמהנו מרעות תשש כוחנו מצרות וכו'. המנגינה שלנו הרי מרגשת, מעוררת. ידוע לנו שישנם גם מבני עדות

שערי יצחק – השיעור השבועי

אפילו שיודע את כל התורה, הוא חוזר בשביל שלא ישכח. כל זמן שהאדם אינו חוזר, הוא שוכח. אבל וכי הקב"ה ח"ו שוכח? הרי אין שכחה לפני כסא כבודו?

אלא מאי, תאמר שהקב"ה מחדש חידושים בתורה? הרי כל התורה ממנו, מה יש לו עוד לחדש? עונה החת"ס – הובא בחוברת השיעור הקודם, בדף 11 – אבל הפירוש הוא כך, שמשפיע בכל יום שכל ובינה, לכל ההוגים בתורה באותו היום. יהיב חכמה לחכימא, אשר חלק לו בבינה, ממה שניתן ומוכן לפני האיש מיום עמדו על הר סיני, וגם חלק חבירו עס-הארץ בעולם הזה. והיינו עסק התורה, להשפיע לכל אחד כנ"ל.

בכל יום, האדם מקבל הבנה וכו' בתורה.

זהו מה שמהרי"ץ מסביר בעץ חיים [דף י"א ע"ב], ועוד רבים מן המפרשים, למה ייסדו בלשון הוה 'נותן' התורה? הרי הקב"ה 'נתן' לנו את התורה, מה הפירוש 'נותן' התורה?

אומר מהרי"ץ שם, אמר 'נותן' התורה בלשון הוה, ולא נתן התורה בלשון עבר, כי תמיד נותן הקב"ה לנו. שנותן בלבנו השכל ובינה, להבין עמקי סודותיה.

סודות התורה, זה לא דוקא קבלה וכו', מהסוג שאמרנו מקודם, וכיוצא בהם. אלא כל דבר נסתר, שלא רואים אותו, שרק לאחר שמתעמקים בו מוצאים אותו.

על דרך זה, קרוב לזה – לא אחזור על מה שכבר דיברתי בס"ד בשיעור הקודם על דברי החת"ס, רק אביא כעת דבר חדש מרבי' יהודה בן ברזילי הברצלוני, שהוא אחד מן הראשונים. בעל ספר העתים. הוא מביא את המאמר דלעיל בכלל פירושו על ספר יצירה [דף 169], ומבאר מה הגמ' רוצה להגיד בכך, שהקב"ה עוסק בתורה, שלוש שעות בכל יום.

בהתחלה הוא מקדים רעיון, בזה הלשון, תורף זה הדבר – 'תורף' היינו העיקר, המגמה והתכלית – בא ללמד דרך ארץ לבריות, שיעסוק אדם בתורה בבוקר לאחר שהוא מתפלל, כמו רביעית היום. ואחר כך יושבין הדיינים להן, לאחר תלמוד תורה, ודנין עד זמן סעודה וכו'.

דבר ראשון, החלק החשוב של-יום הוא הבוקר, כי אז מוח האדם צלול, כבר בתחילת היום תעסוק בתורה, אח"כ תעשה את ענייניך. כגון אם אתה

אחרות הנהנים ומתמוגגים מכך.

מה שיש חסידות של לא היה להם ביטוי בעצרת שם, כמו שהעירו כאן מקודם, הרי כמובן אי אפשר כולם. אך היתה על כל פנים נציגות בולטת למבטא החסידי באופן כללי. אבל תימני, כלום. אפס. גם בין התימנים יש מעט חילוקים קטנים.

אפשר פעם זה, ופעם זה. והאמת והשלום אהבו. אין זה פלא שלא השתתף אף אחד מגדולי וזקני רבני העדה, כמו שהזכירו כאן מקודם. כנראה הם הרגישו מיותרים. חברי הועדה המארגנת, לא שיתפו אותם כלל. אולי בשגגה. כאילו שאין העניין הזה נוגע להם. והרי כיום יש מאות ואלפים בלעה"ר, אברכים ובני ישיבות תימנים, כן ירבו.

כמו שפנו אלי בזמנו תלמידי חכמים אשכנזים, ועוררוני שנחין לערוך מכתב מיוחד לבני הישיבות התימנים בעניין איסור הגיוס לצבא, וכך עשיתי. מאמר זה נקרא בשם חומה בצורה. והוא פורסם וקיבל הדים גדולים. ועל דרך זה תלמידי חכמים ספרדים, ולכן השתתפתי בכינוס בירושלם עיקול"ת עם הגר"מ צדקה שליט"א.

צריך לחשוב איך לתקן זאת לכל הפחות בעתיד, לקחת לתשומת-לב.

בפרט שהמנהיגים יודעים ומכירים. הרי הג"ר דב לנדו שליט"א בילדותו גדל עם התימנים בעיר רחובות. הוא מחבב תימנים, ואפילו מביא מקורות למנהיגיהם, עיין לדוגמא בהגהותיו (שנדפסו בעילום שמו) על הירושלמי פרק ערבי פסחים לגבי תרומה הבדילנו, לעניין הזכרת יציאת מצרים בקידוש לילי פסחים. וכבר העליתיו בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק ג' סימן קמ"ח אות ז' ד"ה וכך יעוש"ב. וגם להגרמ"ה הירש שליט"א, התימנים אינם זרים. ובעצם, מי כיום לא מכיר את התימנים, מעלותיהם, וכשרונותיהם.

ובכן, תזקו ונתחזקה. תזקו ואמצו, אבי"ר.

והמלך הרחמן, האל הנאמן, יברך את כל יוצאי תימן, יסעדן ויקוממן.

המשך ביאור דברי החת"ס לגבי השאלה, מה יש לו להקב"ה לעסוק בתורה, או לחדש בה חידושים? ביאור הר"י ברצלוני על מאמר הגמרא דלעיל. ביאור הרמ"ק בעניין החידושים שהקב"ה מחדש בתורה, ודבריו בעניין צירופי האותיות.

הבאנו ודיברנו בס"ד בשיעור הקודם, לגבי דברי החת"ס סופר, שמסביר מה הפירוש שהקב"ה 'עוסק בתורה'? מדוע הוא צריך לעסוק בתורה? גם אדם

דיין, תלך לדון. ואם הינך עובד, תלך לעבוד. אבל תקדיש את ג' השעות הראשונות ללימוד. הוא מאריך בכל העניין, ולענייננו הוא כותב פירוש נפלא. הוא טוען, לכאורה בשביל מה צריך שלוש שעות? וכי הקב"ה צריך ג' שעות? וזה לשונו שם, וזה שחלק היום לד' חלקים, ואינו הכל עשוי בהרף עין, ובפחות מכן, שאין לחשב ולהרהר, שאין בדבר שיעור. אלא, ללמד לכל באי עולם – תשמעו את דבריו – שלומדי התורה אהובין וְחֲבִיבִין לפני המקום. הדבר בא להראות, כמה הקב"ה אוהב את העוסקים בתורה. ונותן לעיון רביעית היום בתחילתו, שהוא חשוב מכל שאר היום. ללומדי התורה, הקב"ה מקדיש את ג' השעות הראשונות. הוא מעיין בהם. י"ב שעות היום, נחלקות לארבע, והרביעית הראשונה היא ללומדי תורה. הר"י ברצלוני קצת סתם, מה הפירוש 'נותן לעיון'? ראיתי בתלמוד בבלי מתיבתא, שהביאו את דבריו – הם מעתיקים את המפרשים שהם מביאים, שלא כלשונם, לפעמים הם מקצרים ולפעמים הם מרחיבים, ובנ"ד לפי דעתי הם הסבירו את דבריו יפה – כי הוא מעיין בצרכיהם. כלומר, הוא דואג להם, לצרכיהם וענייניהם הגשמיים, מה שנחוץ להם. אם נשלב לזאת את דברי החת"ס, אזי הדברים אינם סותרים, אפשר ששני הדברים נכונים. [הוספת ידידנו הר"ג אביחי שרעבי יצ"ו. לענ"ד אפשר לבאר את דברי ר"י ברצלוני באופן אחר, וכפשוטו, שהקב"ה דן במה שמעיינים ומחדשים לומדי התורה, כמבואר בגטין דף ו' ע"ב דאשכחיה רבי אביתר לאליהו הנביא וקאמר ליה, מאי קא עביד הקב"ה? א"ל, עסיק בפילגש בגבעה. ומאי קאמר? אמר ליה, אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר וכו'. תגובת מרן שליט"א: יתכן. וכעין זה יש גם בחגיגה דף ט"ו ע"ב, אשכחיה רבה אשכחיה רבה בר שילא לאליהו. א"ל, מאי קעביד קב"ה? א"ל, קאמר שמעתיא מפומייהו דכולהו רבנן, ומפומיה דר"מ לא קאמר (מפני שלמד מפי אלישע אחר). א"ל, אמאי. ר"מ, רמון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק. א"ל, השתא קאמר, מאיר בני כך הוא אומר, בזמן שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת, וכו'. ויישר חיליה לאורייתא].

רק שאנחנו בעניותנו שאלנו, הבאנו מתרגום שיר השירים, שהקב"ה כן מחדש חידושים בתורה. וקשיא לחת"ס. שוב הפעם, אנחנו ח"ו לא קובעים במסמרות שום דבר, כי הדברים עמוקים מני ים, גבוהים מאד. בתרגום שיר השירים, על הפסוק דודי צח וְאֶדֹם [שיר השירים ה', י'] כתוב בזה"ל, בליליא הוא עסיק בשתא סדרי משנה. וזו יקרא דאנפוהי, זהרין כנורא מסגיאות חכמתא וסברא – זו כבוד פניו, זוהרים כאש, מרוב החכמה והסברא. דהוא מחדית שמועין חדתינ בכל יומא, ועתיד לפרסומינן לעמיה ביומא רבא – שהוא מחדש שמועות חדשות בכל יום, ועתיד לפרסמם לעמו ביום הגדול. אס"כ חזינן לפום רהטא, כי ישנם כן 'חידושים', גם אצלו יתברך. תשמעו דבר נפלא, שכותב רבי' משה קורדובירו. הדבר בזכות ידידנו הרב יואל צובירי הי"ו, אשר הביא לי את המקור הזה מן הרמ"ק, שר בית הזוה"ר. יש לו פירוש ענק בשם אור יקר, על ספר הזוהר הקדוש. בכרך י"ז [דף ב'], הוא כותב 'דרישות בענייני המלאכים'. אומר לכם את 'השורה התחתונה', מה שנוגע לענייננו. לאו למימרא שמתחדשים להקב"ה חידושים, אלא הכוונה שלעת"ל הם יהיו בשבילנו חידושים. דהיינו, כעת כשלומדים אנחנו תורה, איננו יודעים כמה דברים נוספים צפונים וגנוזים בתורה. בחידושים הללו, הקב"ה עוסק בהם בכל יום, הוא לא מגלה אותם, רק לעת"ל הוא יגלה אותם. וזה לשונו שם, תורה חדשה שעתיד הקב"ה לחדש לישראל אחר התחייה, בהיות העולם מתחדש. ואפשר לשלב את הדברים הללו, גם יחד עם דברי החת"ס, שהרי כתוב פה בתרגום 'חכמתא וסברא'. כל לימוד תורה, אפילו הפשט, כאשר עוסקים אנחנו בתורה ומקבלים הבנה בתורה, מתעמקים בתורה, מסייע לנו הקב"ה בישיבה של מעלה, משפיע לנו סברות ודברים אשר יורדים לעולם שלנו. אבל מלבד זה, ישנם סודות גדולים, אשר כעת בעולם שלנו אף אחד איננו יכול לדעת אותם. הם יתגלו רק לעתיד לבוא, משמע שאפי' רבינו האר"י

שערי יצחק – השיעור השבועי

מאמרות הם עשר נקודות, ויצטרפו ויכללו ויחשבו ויתוקנו לפני בורא כל.

והיינו סוד התורה, שהיא שעשועים לפניו יו"ם יו"ם, ב' ימים שהם אלפים שנה, חכמה ובינה, שבהם סוד נקודות ואותיות, ובהם סוד ל"ב נתיבות. ל"ב זמנין אלהים בפ' בראשית, הם ל"ב נתיבות מתגלות בבינה ושרשם בחכמה, והם ל"ב שמות יהו"ה נעלמים ונסתרים, ניקודם בתיבות הסמוכות לשם אלהים בענין בראשית ברא אלהים את, ד' נקודות לשם הוי"ה, וכיוצא אל השאר, כדפי' בתיקונים.

והם הם התורה, כי נובלות חכמה של מעלה תורה, והיינו שהתורה אומן – כך כתוב לגבי הפסוק ו'אהיה אצלו אמון', אמון אותיות אומן, כי הוא ברא את העולם ע"י התורה, אסתכל באורייתא וברא עלמא – שבה מסתכל הקב"ה, וברא כל נמצא. וכמו שבמציאות צירופם העליון, יש בהשתלשלות האותיות בצירופי אלפא ביתות התלות למלאכים בשמותם, כדפי' בחקירה הקודמת, כן יש קצת מהם באו [עדיין] [עניין] רמוזים בתורה בסוד צירופה הגשמי המתגלה אלינו, מפני התלותם בסוד האותיות מהם.

ועתה אני אפרש דרך משל. התורה כולה מסודרת לפניו כל אותיותיה אל"ף, וכמה אלפא ביתות במספר במשקל ששקל הקב"ה במשקל חכמתו כך אותיות אל"ף, וכך אותיות ב"ת, וכך אותיות גימ"ל, וצירפם ושקלם והמירן והעבירם בצירוף ומכלל וחשבון ותיקון וחלקם לכך תיבות. הרי סוד ד' חיות, שקלן צרפם המירן והעבירם וגו' וחלקם לכך תיבות, עד אשר נתהוה מהם כך מלאכים בכל גדוד וגדוד, שקלם צרפם והמירם והעבירם וגו' ונתנה אל הגשמיים בסוד בראשית ברא אלהים וגו' במספר במשקל הכל מנוי.

בא אוריאל"ל בפסוק לפני לא יראו תלוי, ומשם חי מהתורה, ומשם הוא נשפע. ובא מיכאל"ל תלוי מפ' מי כמוכה באלים ומשם חי ונשפע. ולא שיתגלה התורה אליו, או ידענה, אך אנו נדע שהוא תלוי שם בסוד צירופי האותיות וסודות תורתנו. ונדע כי שכשנקרא הפסוק ההוא, ונכוין במלאך ההוא ונזכיר, נצרפהו במקורו שממנו הוא חי, ונכללהו בסוד שם הוי"ה או שם אהי"ה או אדנ"י וכיוצא מהשמות, שהם המעולים מהכל שאינם נמחקים, אז נכריחם לפעול פעולה פלונית שבכחה, כאשר עוד נבאר בע"ה.

ז"ל למשל, לא ידע אותם. דברים שיתחדשו רק לעתיד. כך לשון הרמ"ק שם לפני כן, שאין בעולם מישהו שידע אותם.

אמנם אולי אין זאת ראיה, שהרי רבינו האר"י היה אחרי הרמ"ק, והיו לו גילויים עצומים משמים, שלא היו לפני כן לשום מקובל. אם כן הפרט הזה צריך עדיין עיון.

אם כן, כאשר כתוב שהקב"ה 'עוסק בתורה', 'עוסק' היינו כמו פועל יוצא, הכוונה שהוא מוריד עי"ז לעולמנו הבנות בתורה. שיטות לימוד, הבנה בלימוד, סברות חדשות בלימוד.

לדוגמא, בעולם הישיבות כיום יש את שיטת בריסק, זאת שיטת לימוד שלא הכירו אותה בעבר. לא היתה. היא כנראה ירדה מן השמים באותו הדור. וישנן עוד כל מיני שיטות. הנני אומר זאת בתורת משל, לשבר את האוזן, להבין כי שיטת ה'חקירות', השיטה הישיבתית, שזהו סגנון לימוד מסויים, זאת היתה השפעה טובה מן השמים. לפרק את יסודות העניינים. גברא וחפצא, צְבִי – שְׁנֵי – דינים וכו'.

שמע מינה א"כ, כי זה לא שהקב"ה בעצמו, מתחדשים לו חידושים. לא צריך להגיד כזאת. בשיעור הקודם אמנם אמרנו מהלך אחר, אולם כעת נתחדש לנו, לפי דברי הרמ"ק, כי פירושו שהחידושים הללו, הם עבורנו לעתיד, והקב"ה בשמים עוסק כעת בהם.

לא אקרא בפניכם כעת את הכל, אבל העורך ידפיס זאת, למי שירצה להתעמק בכך יותר.

הוא מביא בזה"ל, החקירה הג'. בשמות המלאכים היוצאים מפסוקי התורה והנביאים והכתובים, כגון הסר"י תי"ו אה"ן, מפסוק הנסתרות לה' אלהינו.

וכגון אוריאל"ל, מפסוק לפני לא יראו.

וכן מי כמוך באלים, מיכאל"ל. וכן מכב"י.

וכגון אגל"א, מפסוק אז ישיר משה וגו'. וכגון צמרכ"ד, מסופי פסוקי פרשת בראשית. וכן ראשי פסוקים בו"ו, וכגון יואחצבירון מפסוק הנני עומד לפניך שם על הצור. וכגון יוה"ך כל"ך מסופי תיבות מפסוק כי מלאכיו יצוה לך, וכגון טפטפי"ה מראשי פסוקי טפלו עלי וגו' טפש וגו' יהי וגו'. וכיוצא רבים, עד אין מספר.

ולזה נאמר, כי צירופי אלפא ביתות שפי' לעיל, המצטרפות לפני בורא כל, הוא סוד ל"ב נתיבות, דהיינו ל"ב נתיבות הם כ"ב אותיות, ועשר

אם היינו יודעים היכן נמצא בתורה מלאך מסויים, היתה אפשרות לעשות באמצעותו איזו פעולה, כי אנחנו יודעים היכן השורש שלו.

וז"ס – וזהו סוד – יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, וז"ס ס' יצ' בבריאת עגל שפי' בגמרא, וז"ס בריאת האדם שפי' ג"כ, וזה טעם התלות המלאכים בפסוקי התורה והיותם פועלים מכחם, וזהו טעם הגעת התורה אלינו.

וגם אם היינו בקיאים בה כראוי, היינו יודעים בה התלות כל א' וא' ממנו בה. יש נתלה בפרשה פלונית, ושם ישיג השגה, ויגלה סוד נסתר מפני כח נשמתו הנשפעת משם, ושואב כח האלהות, ומוציא הסוד מפנימות הספי'. ואם היה אדם בקי לדעת סוד היותו תלוי בנשמתו בתורה, באי זה אות באי זה פסוק באי זה פרשה באיזו ספר, היה לו מעלה נפלאה. אבל אין לנו מי שיודע מזה כלל. ומה שאמר הגר"א שכל אדם נרמז שמו בתורה, ושמו עצמו רמזו בתיבות אבן שלמה (דברים כ"ה, ט"ז), דהיינו נוטריקון אליהו בן שלמה כידוע, הכוונה לדרך אחרת של רמזים. איתמר.

לכן כתוב – גם מהרי"ץ מביא זאת בע"ח – כי האר"י היה מתקרב אל הס"ת, כאשר מגביהים לפני הקריאה, כי נמשך לאדם עי"ז אור גדול. וישנם כאלה האומרים, שצריך לחפש אז מלה אשר האות הראשונה שלה מתחילה בשם שלו. אבל לכאורה, מי אמר שאתה פה? אלא, נמשך אור גדול. פירוש, כי אם אתה מסתכל על המלה הזאת, הדבר מתחבר לאיפה שאתה, לאותו מקום שבה היא נמצאת. הדבר מושך לו אור לכאן, ומשם ואילך.

וגם כל שאר הנבראים תלויים בה. ואם היה האדם יודע מקום אילן פלוני, או כוכב פלוני, או חיה פלונית, או עשב פלוני תלוי, היה פועל פעולות נפלאות. והיה מזכיר הפסוק שהוא על האילן ההוא, והיה מגדלו ומצמיחו, מכח השפע שהיה משפיע עליו מהמלאך התלוי בפסוק השופע. ואם היה מזכירו להיפך, היה מיבשו ומבטלו. ועד"ז שאר הנבראים כולם תלויים בתורה.

ולכך אין תימה מהמלאכים כלל ועיקר, והכל דרך א' לו, והכל נמצא בתורה, מפני שהכל נמצא ממנה. ונצטרפה בצירוף הגשמי הזה, להינתן אלינו, אנחנו בני אדם הגשמיים שנתגשמנו בעון אדה"ר. וכשנצא מהגשמות הזה, ויצא העולם

משעבודו, מהקללות והקליפות, תתפשט התורה לבוש השעבוד, ונשיגיה בבחי' פנימית.

וז"ס – וזהו סוד – תורה חדשה שעתיד הקב"ה לחדש לישראל אחר התחייה בהיות העולם מתחדש כדפי', ואז נשיג פרטי הענינים אלו יותר על אמיתתם, ונשכיל מוצאי ההיות ממנה, ונדע בזה לברוא עולמות, ונדע לשעבד אלינו ע"י ובאמצעותה כל הנמצאים.

ועכ"ז לא נתעסק בזה, רק להשכלת התורה. ולא שנצטרך אל הפעולות, ולא נקלקל בידיעתם כאשר קלקלו הרבים – ישנם כאלה אשר ידעו קצת מן הדברים הללו, אבל הם קלקלו, השתמשו בכך לרע – בהשיגם מזה חלק קטן מזער מצער, מה שלא ישוער. וברוך מי שברא העולם, והעלים סודותיו לסיבה זו.

כי אם היו יודעים, אזי ח"ו היו יכולים לעשות חרבנות. למשל, הסוד של ויסע ויבא ויט, שם בן ע"ב, כתוב כי מי שיודע את זה, כמו חסידי הדורות אשר ידעו את הסוד הזה, זהו סוד שהוא כן התגלה, יכולים לבנות ולהרוס, להמית ולהחיות, לבנות ולנטוע.

והרי תורה ערוכה לפנינו. הרי לחם והרי סכין והרי שולחן ערוך, ואין לנו כח לאכול. ומי גרם זה? רוע יצרנו, אשר לא הִטְהַרְנו ממנו. רק רע כל היום. ולעתיד נִטְהַר ונתברר ונתלבן, כענין והסירותי את לב האבן מבשרכם וגו' בע"ה. עכ"ד.

השלמה בעניין שאלת המטרונה וכן הסולטאן, מה עושה הקב"ה מאז שברא את עולמו. השגחת הקב"ה על כל דבר בעולמו, ועניינים רבים נוספים שהקב"ה עוסק בהם, ללא קץ וגבול.

מה רצוני להגיד בכל זה?

הבאנו בשיעור הקודם את שאלת המטרונה, וכן שאל מלך תורכיה, מה הקב"ה עושה מאז בריאת העולם?

כעת נבין, כי בעצם השאלה היא הפוכה. דהיינו, אם אנחנו היינו יודעים אכן את כל מה שהקב"ה עושה, אזי לא היינו מבינים כיצד הוא עושה את כל זאת?

בעולם, בבריאה, לא מתחדש שום דבר. אחרי ששת ימי בראשית, לא ברא שום דבר יותר ממה שברא אז. אם השאלה היא, מה הקב"ה בורא עוד מאז שהוא ברא את העולם, אין דבר כזה. אדרבה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ולא רק זה. כיום יודעים, כי בעצם כל דבר שבעולם, שאנחנו חושבים כי הוא מוצק, הוא בעצם מתגלגל. פצצת האטום, היא נוצרה מהחכמה הזאת. כל דבר בעולם, הכי קטן שישנו, הוא מסתובב כל הזמן. ומרוב המהירות, נדמה לעינינו שהוא דומם. מי מסובב אותו? מי דוחף ומניע אותו? מי נותן לו את הכוח הזה?

וחוץ מכל הדברים האחרים. מי עושה מלחמות בעולם? כתוב [עיינ עבודה זרה דף ב' ע"ב] מלחמות אני עשיתי. בורא רפואות, רופא חולים, מתיר אסורים, וכו'. וכהנה וכהנה.

ממילא, זאת כלל איננה שאלה, מה הקב"ה עושה? השאלה היא אדרבה, איך הוא עושה זאת? השכל הקטן שלנו אינו מכיל בכלל, איך אפשר להשגיח על מליארדי מליארדים בני אדם בעולם, מה הם עושים ומה יעשו, ומה הם חושבים וכו'. ולא עוד אלא אלפי שנים. ולא עוד אלא שזה בלי שום הפסקה. לא ינום ולא יישן. לא ייעף ולא ייגע.

א"כ צודק היפה תואר [הובא בשיעור הקודם], כי זאת טפשות לשאול את השאלה הזאת. אם כי הוא בא מצד אחר, שכן כתב כי מי עמד בסוד וכו'. כוונתו לפסוק בירמיהו [כ"ג, י"ח] **כִּי מִי עָמַד בְּסוֹד יְיָ, וַיֵּרָא וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרוֹ. מִי הִקְשִׁיב דְּבָרוֹ וַיִּשְׁמַע. הַשֹּׁכֵל שֶׁלֹּנוּ, לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹן אֶת הַהִשְׁגָּחָה הַפְּרִטִית. אִם הָאָדָם יִחְשֹׁב אֶפִּילוֹ רֶק עַל עֲצָמוֹ, אִיךְ הַקֶּבֶ"ה יוֹדֵעַ אֶת כָּל מַה שֶּׁהֵנִי עוֹשֶׂה וְחוֹשֵׁב. כִּמָּה הָאָדָם מוֹרֵכֵב, וְעַם כָּל הַזְּמַן שֶׁהוּא כֹּבֵר חַי בְּעוֹלָם, עִם כָּל מַהֲלָכֵי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁלּוֹ, וְלִמָּה הוּא חוֹשֵׁב, וְלִמָּה הוּא עוֹשֶׂה, וְלִמָּה שֶׁהוּא יֵעָשֶׂה. לְדַעַת אֶת כָּל זֶה. וְאֵין הַמְּדוּבָר רֶק לִגְבִי אָדָם אֶחָד, וְלֹא עֲשָׂרִים, וְלֹא עֵיר שְׁלִימָה, אֲלֵא כָּל הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ. כָּל אֶחָד, עִם כָּל הַתּוֹכִיּוֹת, וְעוֹמֵק הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁלּוֹ. הֲאֵי כִּיצַד? אֲנַחְנוּ בִּשְׁכַּלְנוּ הַדָּל אֵינָנו יֹכֵלִים לִהְיוֹת לִהְיוֹת זֹאת, שִׁיכּוֹל לִהְיוֹת דָּבָר כֹּזֵה.**

נשאר לנו רק להגיד, עֲשֵׂה גְדֻלּוֹת עַד אֵין חֶקֶר, וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר [איוב ט', י']. גְּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ, לְתִבְּוֹנָתוֹ אֵין מִסְפָּר [תהלים קמ"ז, ה'].

ולפי שיטת השל"ה, הדבר עוד יותר מסובך ומורכב, לפי שהוא אומר כי כל העניין של 'ידיעה' ו'בחירה', אלו דברים אשר יכולים אמנם להשתנות. מאחר שישנה בחירה לאדם, אזי ישנם מהלכים מסויימים, לכאורה קבועים, אבל לפעמים הם משתנים, וא"כ הקב"ה צריך לשנות את הכל, כי צריכה להיות אותה התוצאה, לפי שהבחירה

הטבע לא משתנה, הטב"ע בגימטריא אלהי"ם. אם משתנה דבר בטבע, זה רק בנסיגנסים, או ע"י כל מיני פעולות של מי ששולט בטבע, אבל שום דבר לא אמור להשתנות. א"כ מה הקב"ה עושה?

חוץ ממה שאמרנו לעיל, הרי למשל ישנה השגחה פרטית על כל דבר וכל פרט שבעולם. לדעת על כל אדם שנמצא בעולם, מה הוא עושה, ומה הוא חושב, ולמה הוא עשה. ומן היום שהוא נברא, ובכל הדורות שעברו, ובכל הדורות שיהיו. **וְיִי מְשָׁמִים הַשִּׁקִּיף עַל בְּנֵי אָדָם [תהלים י"ד, ב']. מִמִּכּוֹן שְׁבִתּוֹ הַשִּׁגִּיחַ אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ [תהלים ל"ג, י"ד].** השגחה פרטית.

ובדרך כלל מקובל – למרות שישנם בכך חילוקי דעות – כי הקב"ה משגיח גם על בעלי חיים, ועל כל פרט ופרט בעולם, אפילו מהדומם ומהצומח. כפי שהבאנו בזמנו [שיעור מוצש"ק משפטים וויקרא התשע"ה, תרומה התשע"ו, וחיי שרה התש"פ] בשם מהר"ר אברהם בן שלמה, אפילו על הנמלה השחורה, ההולכת על גבי סלע שחור, בלילה שחור. הקב"ה משגיח בכל עת, על כל העולם, מקצה העולם ועד סופו, ויודע בבירור את המהלכים שלהם. וכמו כן, לָתֵת לְאִישׁ כְּדָרְכּוֹ וּכְפָרֵי מַעֲלָלָיו [ירמיהו ל"ב, י"ט], יש דין וחשבון לכל אחד ואחד, שיקבל את שכרו על מעשיו הטובים, או להיפך הענשים שלו.

ומי הוא זה, אשר יכול להחיות את כל העולם? **וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּל בָּלֵם [נחמיה ט', ו']. הרי שום דבר בעולם, אינו יכול לחיות ולהתקיים בלי הקב"ה. כפי שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות יסודי התורה [פרק ראשון הלכה א'], יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא הממציא כל הנמצא. וכל הנמצאים מן השמים וארץ ומה ביניהם, לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו וכו'.**

ובהלכה ה' שם כתב הרמב"ם, המצוי הזה, הוא אלוה העולם אדון כל הארץ. והוא המנהיג הגלגל בכוח שאין לו קץ ותכלית. בכוח שאין לו הפסק. שהגלגל סובב תמיד.

הרי כל העולם, כל כדור הארץ, כל הסיבוב של כל הגלגלים שבעולם, מי מסובב אותם? מי נותן את כל הכוח הזה? את כל המהלכים של-עולם.

ואי אפשר שיסובב, בלא מסבב. והוא ברוך הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.

וידיעת דבר זה, מצות עשה וכו'.

נשארת ביד האדם, אז הוא יכול לעשות ההיפך מן התכנית המקורית. הוא מגדיר זאת שם, שיש אמנם מקור נפתח, הולך במהלך מסויים. אבל בראותנו אדם רשע שנהיה צדיק, או צדיק שנהיה רשע, אזי צריך הקב"ה לשנות את כל המהלכים מסביב.

כל זאת הקב"ה עושה, ויודע הוא מה שנעשה ומה שיעשה, מתחילת העולם ועד סופו. לומר כי זהו פלא עצום, אינה מלה. פלאי פלאים מופלאים ומפליאים וכו', שאיננו יכולים בכלל לתאר במלים. וגם אין לנו טיפת הבנה בזה.

א"כ כפי שאמרת, השאלה היא הפוכה. כיצד הקב"ה יכול לעשות זאת? לכן, אנחנו רק יכולים לשמוח, שיש לנו מי שמנהל את הכל, מי שהכל צפוי וגלוי לפניו, קורא הדורות מראש, ואשר נתן לנו ג"כ תורה כזאת גדולה, עם עומק והיקפים בלתי נתפשים.

אנחנו צריכים לשמוח, לברך בשמחה רבה 'אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו, מכל העולם הוא בחר בנו, ישראל עסקרובו, ונתן לנו את התורה הזאת, וזיכה אותנו לשבת באהלי תורה, שיש לנו את הזכות ללמוד את התורה הקד'. ברוך הוא, וברוך שמו.

עניין הזיווגים שהשיב אותו תנא למטרונה, אי נמי סולמות להשפיל ולהרים, הן רק דוגמא.

הדבר בבחינת 'סיימתינהו לשבחייהו דמרך'?

היוצא לנו, כי אין קושיא על פירוש החת"ס, אין סתירה לדבריו, כפי שחשבנו בשיעור הקודם. לפי המהלך הזה, הכל יפה. דברי חז"ל שהקב"ה עוסק בתורה, פירושם משפיע שכל ובינה וכו' ללומדי התורה, הכל מובן. ואליבא דרבי יהודה ברצלוני הכוונה, שמעיין בצרכיהם הגשמיים וכו'.

ונראה לענ"ד בס"ד שיש סיייעתא לפירושיהם הללו מגירסת רבי חננאל במסכת ע"ז שם, שהקב"ה מתעסק בתורה.

ביאור דברי הגמ' כי הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, ומו"מ בקושיית ספר תורת החיים ותירוצו לגבי עניין זה.

מה שיש לנו בהמשך, בגמרא במסכת ע"ז שם, שכאשר הקב"ה רואה שהעולם מתחייב כליו, הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

שואל התורת חיים [גמ' עבודה זרה שם], א"כ למה מלכתחילה הקב"ה יושב על כסא דין? שישב מלכתחילה על כסא רחמים, שהרי הוא כבר יודע כי זהו מה שיהיה?

וזה לשונו, אם תאמר, אם כן למה הוא חוזר ויושב על כסא דין תחילה בכל יום, הוה ליה לישב מיד על כסא רחמים?

והוא עונה, כי הקב"ה רוצה שהעולם ילך עפ"י הדין. אבל מכיון שישנם כאלה שאי אפשר ללכת איתם עפ"י הדין, לכן אתו הוא הולך במדת הרחמים.

ככה שלא יהיו לנו קושיות על הקב"ה, למה הננו רואים רשעים אשר עושים עבירות בלי סוף, באופן הכי גדול והכי גרוע, והם לא נענשים. כי אז הקב"ה יאבד את העולם. ומצד שני, אתנו הוא עושה חשבון, לתת לאיש כדרכיו וגו'.

כך הוא מפרש, ויש לומר, דמי שיכול להתקיים בדין, כגון צדיקים וחסידים גמורים, המה נידונים במדת הדין. גם עכשיו.

והיינו מה שאמרו, הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, לפי שהן נידונים על פי שורת הדין, ושורת הדין אינה מוותרת אפילו כחוט השערה.

והיינו נמי הא דאיתא במדרש, בראשית ברא אלהים, ולא נאמר ברא ה'. למה שם דין? היה צ"ל שם הוי"ה, רחמים.

שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין. ראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת הרחמים. דלכאורה קשה, מאי קא משמע לן הכתוב? דמאי דהוה הוה.

וצריך לומר כדפי', דמחשבתו יתברך קיימת. וכשהוא דן את הצדיקים, במדת הדין לחוד הוא דן אותן. אלא שבתחילה עלה במחשבתו לידון את העולם כולו במדת הדין. כיון שראה שאינו מתקיים, שיתף מדת הרחמים למדת הדין.

בשביל מה צריכים לספר לנו זאת, שהקב"ה חשב ככה בתחילה, ולבסוף הוא עשה זאת במדת הרחמים? היה צ"ל את השורה התחתונה, מהי המסקנא בסוף.

התשובה היא – כך הוא אומר – כי זאת לא רק הוה אמינא, אלא עדיין הדבר נשאר כך.

בתחילה חשבתי, ששאלתו איננה שאלה. כי הוא התחיל מכך, שאם בסוף יוצא שהקב"ה נוהג במדת הרחמים, א"כ אל תתחיל במדת הדין. ביום הראשון, לבסוף רחמים. יום שני, לבסוף רחמים. א"כ למה ביום השלישי, צריך שוב הפעם להתחיל בדין? הרי בסוף, כל הזמן הוא מגיע לכך שצריך רחמים? וא"כ סבור הייתי שלא צריך להגיע אל התירוץ שלו. כי נראה מדבריו שהוא הבין כי תמיד

ביאור העניין שהקב"ה יושב ומלמד תינוקות של־בית רבן.

בספר פרי צדיק, למה"ר צדוק הכהן, הסביר [פרשת ראה, דף קכ"ה] את העניין בהמשך הגמ' שם, שהקב"ה יושב ומלמד תינוקות של־בית רבן.

ולמה הקב"ה צריך ללמד אותם? רש"י מסביר [שם], כי המדובר על תינוקות שמתו כאשר הם היו קטנים. הם בישיבה של מעלה, לא בעולם שלנו. אותם הקב"ה מלמד תורה.

אולם הפרי צדיק אומר, כי עפ"י הזוהר הקדוש, אין צורך להגיע לכך, כי המדובר הוא כפשוטו לגבי תינוקות שהם חיים.

וזה לשונו שם, ואמר אחר כך, וכל בניך למודי י"י וגו', ואיתא בזוה"ק ח"ב דף קס"ט, וכל בניך למודי י"י, וכי כל בנין וכו' אוליף לון קודשא בריך הוא אורייתא?

כל בניך. חוץ מן הדרשה הידועה, כי אלו תלמידי חכמים אשר בונים את העולם.

אין. בשעתא דאינון ינוקי לעאן באורייתא, שכינתא אתיא, ויהיב לון חילא ותוקפא למלעי באורייתא. דאלמלא סיועא דקודשא בריך הוא, לא יכלין אינון ינוקי למסבל.

לעסוק בתורה, הרי התורה היא עול, זהו דבר קשה, צריכים סייעתא דשמיא. משמע, שכך זה באופן גשמי. כי כדי לעסוק בתורה, שהיא נקראת תושיה, מתשת כוחו של־אדם, כדאיתא בגמ' סנהדרין. צריכים סייעתא דשמיא.

אומר הפרי צדיק, ונראה מזה, שמה שאמרו עבודה זרה ג', ברביעיות מה עבד? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה, שנאמר [ישעיה כ"ח, ט'] את מי יורה דעה וגו' גמולי מחלב.

ופירש רש"י, שמתו כשהן קטנים. אבל מהזוה"ק נראה, דקאי על תינוקות של בית רבן בחיים, שה' יתברך מלמדן, שנותן להם כח לסבול.

ומייתי מפסוק, את מי יורה וגו' גמולי מחלב, כמו שאמרו [סוכה דף מ"ב]. שתכף שנגמל מחלבו ומתחיל לדבר, אביו מלמדו, תורה צוה לנו וגו'. וזה שאמר, וכל בניך למודי י"י, שנמצא דברי תורה בכס בכל תינוקות של בית רבן.

ואמר עוד בזוה"ק שם [דף ק"ע ע"א], דמהאיי טעמא ניתנה נבואה לתינוקות. וכמו שאמרו גם בגמרא [בבא בתרא דף י"ב:], ואמר והא קרא שלים הוא, וכל בניך למודי י"י, אינון ודאי למודי

צריך להגיע למדת רחמים. אבל אולי אין חובה להגיע לזה. אלא לפעמים זה נגמר ברחמים, ולפעמים זה נשאר דין. נניח ביום ראשון, נתחייב העולם כליה, אז הוא יושב על כסא רחמים. אולם ביום השני, אפשר היה לדון אותם במדת הדין. אי אפשר לדעת מה יהיה מחר, במצב אחר.

אינני מדבר על זמנינו. אולי בזמנינו בעוה"ר הדבר צודק, כי לצערינו העולם גרוע מאד, כל העולם כמעט כמו דור המבול ודור הפלגה. אבל נניח, בדורות הראשונים.

או אינני יודע איזה חשבונות ישנם לפעמים להקב"ה, אנשים רשעים שאולי לפעמים עושים איזה מצוות, ומגיע להם על כך שכר. הרמב"ם כותב בהל' תשובה כי הדבר רק לפי שיקול אל דעות. ליתר דיוק, נביא לשון הרמב"ם בפרק ג' מתשובה הלכה ב', ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות. אנחנו לא יכולים לדעת לאיפה נוטה המשקל. יכול להיות.

בכל אופן, אם השאלה שלו היא שאלה – דהיינו אפשר ששאלתו איננה שאלה – אזי יכול להיות שלפעמים זה נגמר בסוף ברחמים, ולפעמים זה נגמר בדין. אין הכרח להבין, שתמיד זה נגמר ברחמים.

אבל נניח שהוא צודק – ומסתמא הוא צודק, אנחנו קטנטנים לעומתו – אכן חובה להתחיל עם דין, ומי שמתאים לו דין הקב"ה הולך אתו עפ"י מדת הדין. לכאורה יוצא לפי דבריו שח"ו הצדיקים מפסידים. הקב"ה תמיד מעניש אותם. לרשעים הקב"ה נותן להם כל הזמן בסוף טוב, בסדר, נותן להם סוכריה, ולנו הוא נותן בשוט. מה דעתכם?

תגובה מהקהל: ומשלים לשנאיו אל פניו להאבדו [דברים ז', י'].

תשובת מרן שליט"א: אכן. בודאי שהם אינם מרויחים מכך. מאומה. אנחנו מרויחים מכך שהקב"ה נפרע מאתנו, כי הדבר מנקה ומזכך אותנו. הרשעים מקבלים כעת שכר על כל הזכויות שלהם, והוא מנקה להם משכרם. משא"כ לנו. בסופו של דבר, החשבון הוא לטובתנו.

שאלה מהקהל: אבל כתוב כי רק משה רבינו שהיה 'איש האלהים', יכול היה לעמוד במדת הדין. חוץ ממנו, אף אחד אינו יכול.

תשובת מרן שליט"א: המדובר שם הוא באופן כללי. אבל אנחנו מדברים, בכל יום. ביום הזה. היום יום, באופן פרטי, לא הסך הכל.

י"י, ונבואה מנהגון נפקי. והיינו דלמודי ה', נקראים המדות נצח והוד, שמשא רבינו ואהרן מרכבה להם, שהם נקראו למודי ה'. משה שושבינא דמלכא, ואהרן שושבינא דמטרוניתא, כידוע, שהם למדו והכניסו ללב ישראל הדברי תורה. ונצח והוד, בחינת תרי נביאי קשוט. וכיון שהתינוקות נקראו למודי י"י, אמר בזה"ק הנ"ל, ונבואה מנהגון נפקי.

כיצד יוצאת נבואה מן התינוקות? זהו כפי שכתוב בכמה דוכתי, 'פסוק לי פסוקך'. ניתנה נבואה, במה שהתינוק אומר. זאת 'נבואה קטנה' מן השמים שניתנה בפיו. זהו וכל בניך לימודי י"י. לכאורה חשבתי, אולי לפי זה יש לנו כעת פירוש חדש, לגבי המלים 'עשה למען לימודך' [עיין בשיעור נח], כי הם 'לימודי י"י'.

עפ"י הסוד, הכוונה למדות נצח והוד. וכאשר מגשימים, זאת אלו התינוקות.

אבל תהיה שאלה, שהרי כתוב בלא"ה אח"כ בהדיא, 'עשה למען תינוקות שלבית רבן? וכי מכפילים זאת. על כן, אולי לא נכניס את התינוקות, כי זה כתוב במפורש אח"כ, אלא המדות נצח והוד, שהם הנקראים לימודי י"י.

ר"י ברצלוני [הנזכר לעיל] מסביר אח"כ [בדף 170] את עניין לימוד התינוקות באופן מחודש, בזה"ל, גזר הב"ה על תינוקות של בית רבן, שיושבין וחפצים ללמוד תורה, מדעת אביהן או מדעתן, שיחכמו ויבינו וילמדו תורה.

דהיינו, זה לא שהקב"ה מלמד אותם, אלא שהוא גוזר עליהם, שיצליחו בלימוד התורה, שיבינו אותה ושיעסקו בה.

האם אפשר לצרף לתפילת ערבית, שבעה אנשים שכבר התפללו. ועל-דרך זה בקריאת ספר תורה.

ידידנו הרב ניר טירי הי"ו, מנכ"ל פעולת צדיק, 'אקלע לאתרא חדא', מקום נידח, שבתפילת ערבית חיפשו עשרה למניין, לא מצאו, ורצו לצרף אותם. אמרו להם, אבל אנחנו כבר התפללנו. ענו להם, לא. מספיק שלושה.

הוא התפלא על כך, כי לפי מה שידוע, בתפילת ערבית, כמו לשחרית ולמנחה, אפשר לצרף ששה שלא התפללו, עם ארבעה שהתפללו. אבל הם אמרו, לא. בתפילת ערבית מספיק שלשה שלא התפללו. כפי המובא בספר ילקוט אברך. כך אמר לו הרב שבאותו המושב, במקום ההוא. והוא שואל, האם זה נכון?

נקדים בס"ד לברר מהיכן יצא עיקר העניין הזה, שמספיק רק ששה שלא התפללו? אשר זהו ג"כ דבר חידוש.

המקור לכך, הוא מהרמב"ם. 'בונים' זאת על הרמב"ם [בפרק שמיני הלכה ד'] שכתב בזה"ל, וכיצד היא תפילת הציבור?

יהיה אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעין. ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין, ושליח ציבוא אחד מהן. ואפילו היו מקצתן כבר התפללו ויצאו ידי חובתן, משלימין בהן עשרה. והוא שיהיו רוב העשרה, לא התפללו.

וכן אין אומרים קדושה, ולא קוראין בתורה ומברך לפניה ולאחרי, ולא מפטירין בנביא, אלא בעשרה.

מזה שלא כתוב שום חילוק, משמע בין שחרית בין מנחה בין ערבית.

ברם אם כן, בואו ונראה מ"ש בספר ילקוט אברך. הרב שמה החליט, בראותו כי בכל פעם שהאנשים שם מתפללים וחסר מניין, מתעוררים שאלות ותמיהות, מניין לכם, שהוא ידפיס לעצמו את הדף, שיהיה מוכן לו להראות לכל מי שמפקפק.

חיפשתי ומצאתי שבספר ילקוט אברך [שנת התשנ"ב, דף ר"ד] מובא כך, שאלה. לתפילת ערבית כמה צריך שלא התפללו?

תשובה. מהרמ"ך – זהו מהר"ר משה כהן, מגרבא – בברית כהונה (מערכת המ"ם אות ו') כתב, שלשה מצרפים ארבעה שהתפללו, בין למנחה ובין לערבית זת"ד. הנה הוא אומר בהדיא, שצריך ששה שלא התפללו גם לערבית. וזה כפי המקובל.

אך בהמשך כתוב שם, אמנם בהגה הנד"מ נכתב, כי בתונים המנהג שמספיק שלשה, כי אין בה חזרה, ומטו בשם הגאון איש מצליח, עד כאן.

ובספר 'האיגוד' התש"נ במקורות לגליון 11, נכתב ששמעו מפי הרב הגאון יוסף בר שלום, רב העיר בת ים לשעבר, שהשתתף במניין שפסק בו הגאון רבינו עובדיה יוסף, שמספיק שלשה בערבית, שכן דעת הזכור לאברהם, ויש לסמוך עליו כשצריך זת"ד. לפי זה, מה שכתב שם בברית כהונה, שכן כתב בילקוט יוסף שצריך ששה, אינו מדבר בשעת הדוחק.

בסיכום: יש להשתדל להשיג לערבית ששה שלא התפללו. ואם אין, מספיק שלשה שלא התפללו, דכדאים האחרונים הנ"ל לסמוך עליהם. והנלע"ד כתבתי.

שאיין חֲזָרָה, חובה שכולם יהיו כאלה שלא התפללו. דעתו היא בדיוק הפוך.

כיצד להבין זאת?

בספר פסקי תשובות [סימן צ' אות י"ב] כתב בזה"ל, שם [במשנה ברורה ס"ק כ"ח]: 'ועיקר תפילה בציבור הוא תפילת י"ח, דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד, ולא כמו שחושבין ההמון שהעיקר להתפלל בעשרה הוא רק לשמוע קדיש וקדושה וברכו, ולכן אינם מקפידים רק שיהיו י' בביהכ"נ, וזה טעות וכו' – חיי אדם.

ויש לדעת כי הדברים פשוטים וברורים עפ"י הרמב"ם [פ"ח מהל' תפילה ה"ד], והמשנ"ב [סימן ס"ט סק"ח] בשם פוסקים, שאין צריך שיהיו דוקא עשרה שמתחילים שמו"ע יחד, אלא כל שיש עשרה אנשים בביהכ"נ, אע"פ שרק ששה מהם מתפללים שמו"ע יחד, הוא לה תפילה בציבור לכל דבר וענין, ועפ"י הכלל דרובו ככולו. ומה שכתב החיי אדם, 'שיתפללו עשרה אנשים יחד', אין כוונתו אלא לאפוקי ממנהג הטועים שמתפללים כל אחד לעצמו, ומתאספים עשרה כדי לשמוע קדיש וקדושה וברכו, וכפי שכתב בסיום דבריו.

רק אם ישנם ששה שלא התפללו, ומצרפים אליהם ארבעה שהתפללו, זאת נחשבת תפילה בציבור, כי רובו ככולו.

יוצא שרוב התפילה, היא בציבור. וישנם הסוברים, כי יש להשתדל להתחבר כבר בברכה הראשונה [עיי' שו"ת בית אליהו רגילר], או בג' ברכות הראשונות. אבל נלע"ד כי עכ"פ מעיקר הדין סגי כאשר רוב הברכות שלו, היו עם הציבור, ואכמ"ל. ובהמשך הוא מוסיף, וכמה מזקני הרבנים שבדורנו מעידים בספריהם, שכן זכור להם עוד מצעירותם, שלעולם לא הקפידו בקהילות ישראל על גדוליהם והת"ח שבהם על עשרה שיתפללו שמו"ע יחד. וכל שהיה ששה שאוחזים עם הש"ץ, היו נעמדים לתפלת שמו"ע ללא פקפוק, כיון שיש עשרה בביהכ"נ.

אם ישנם ששה, מספיק.

وهוא מביא [בהערה 163] את המקורות לכך, בשו"ת בית אבי (שם) בין דבריו, 'וכן עמא דבר בכל מקום בפולין ובליטא וארץ הגר – זאת הונגריה – שלא להקפיד בזה". ובשו"ת חלקת יעקב (שם) 'וכן העולם נוהגין מקדמת דנא,

נמצא אכן לדבריו, שבשעת הדוחק מספיק שלשה. מה שהביא בשם הזכור לאברהם, בשם הגאון הרב עובדיה יוסף, מסתמא הדבר נכון, אם דייקו במסירת הדברים. מסתמא המדובר בספרו הידוע של מה"ר אברהם אלקלעי. רק שכאשר עיינתי שם, לפום רהטא – ישנם שמונה כרכים – לא מצאתי זאת שמה. מי שיוכל לחפש ולמצוא, [ברוך יהיה אם יודיעני].

בכל אופן, מה שכן כתוב בס' ברית כהונה [ח"א אור"ח דף צ"ג, אות ז'], הוא כדלקמן. בקריאת ס"ת ג"כ המנהג פשוט פה, דכשיש ששה שלא שמעו קריאת ס"ת, מצרפים עמהם ארבעה שכבר שמעו קס"ת, ומוציאים ס"ת וקוראים בו כאילו יש מניין שלם שלא שמעו קס"ת. וכן מתבאר מדברי הרמב"ם בפ"ח מה"ת ה"ד. ומה שכתב שם 'אלא בעשרה', היינו לאפוקי אם לא יש עשרה בין הכל. אבל לעניין הצירוף, מצטרפים. וכמתבאר מראשית דבריו שם. וכ"ן גם דעת מרן ז"ל סי' ס"ט בב"י ובש"ע, דבזה קאי בשיטת הרמב"ם ז"ל, ועי' לה' שערי רחמים א"ח סי' טו"ב ואכמ"ל.

ובהערה [למטה] כתוב כך, והמנהג בתונים בערבית, אפילו שלשה די, כי אין בה חזרה. ועיי' בב"י שם ולהמ"א שם (מכ"י הגאון איש מצליח זצ"ל), ועיי' בשו"ת קמח סולת סי' כ"ו כ"ז. ובהערה הבאה אחריה, וכן המנהג ג"כ בתונים וכו'.

שאלה מהקהל: הם – אנשי אותו המושב – תוניסאים, או שהם תימנים?

תשובת מרן שליט"א: אינני יודע. לא שמעתי שהתימנים מקילים בזה. לא שמענו שיקלו בכך.

על כל פנים, גם לפי דבריהם, זהו רק מנהג תונים. ולבעל ברית כהונה שהוא מגרבא, שם לא היו מצרפים רק ששה שלא התפללו, לארבעה שהתפללו.

למעשה, לא נראה לי שאנחנו יכולים לסמוך על כך, רק אולי זהו לימוד זכות עליהם. והסיבה היא, כי ישנם כאלה האומרים, שבתפילת ערבית הדבר יותר גרוע, יותר חמור. שם חובה שיהיו עשרה שלא התפללו, אי אפשר לצרף אפי' אחד שלא התפלל.

נמצא שישנן בעניין זה דעות קיצוניות. החזון אי"ש סובר כך, כי מה שמועיל לצרף ארבעה שהתפללו, שיהיה רוב שלא התפללו, זהו רק בשחרית ובמנחה, מכיון שישנה חזרת הש"צ. אבל בערבית,

מי הוא בעל השיטה הסוברת, שחייבים שיהיו עשרה מתפללים חדשים שלא התפללו? שלא לצורך?

זהו הגר"ח מברסק. והוא מדייק זאת מהרמב"ם. אגב, לא לחנם, שושלת בריסק קשורים אל הרמב"ם. ידוע שישנה שם אמא תימניה. זה משהוא 'בנשמה' שלהם, ואכמ"ל.

ראיתו, כי ברמב"ם [שם בפרק ח' מתפילה הל"ד] כתוב בזה"ל, כיצד היא תפילת הציבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעין. הרמב"ם לא דיבר על תפילת הלחש, אלא על ה'חזרה'. א"כ אין ראיה מהרמב"ם, לגבי הלחש. כך הוא אומר.

הפסק"ת מביא זאת שם [בהערה 164] וז"ל, חידושי הגר"ח מברסק [סי' רט"ו], שהרמב"ם שהתיר, היינו לומר חזרת הש"ן, שגם הארבעה שלא התפללו עתה עונין אחרי קדושה ואמן. אבל לענין תפילת לחש, כיצד יצטרפו הארבעה לעשרה, ואינם מתפללים כלל. (וע"ע בזה בס' ברכת שמואל יבמות סי' כ"א בשם רבו הגר"ח זצ"ל). וכ"ה בתשובות והנהגות ח"א סי' ק"ב וח"ג סי' ל"ג, בשם הגרי"ז זצ"ל, ומציין לע"ע – לעיין עוד – בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ט', ובארחות רבנו ח"א עמי כ"א בשם הגריי"ק זצ"ל, שהקפיד על כך.

ובשם החזו"א – זהו מה שהבאנו מקודם, דעת החזו"א היא שיטה ממוצעת – שבעוד שבשחרית ומנחה, ניתן לצרף ד' שלא התפללו, היינו משום שלחזרת הש"ן יהיה צירופם עם הציבור ע"י עניית אמן וקדושה.

החזו"א טוען, כי בלחש של שחרית ומנחה, אפשר לצרף ארבעה שלא התפללו. ואם תשאל, מה מחבר אותם? הרי הרמב"ם מדבר, כאשר הש"ע אומר בקול רם, אבל לא בלחש? התשובה היא, כי אחריו, בחזרה, יש עניות אמן, ויש קדושה, זה מצרף. ישנה אפשרות לכולם להצטרף ע"י כן.

אבל בתפילת ערבית, דליכא חזרת הש"ן, אי אפשר לצרף אפילו אחד, דאין לו במה להצטרף.

כיצד הוא מצטרף? הרי אין חזרה?

נמצא מה שאצלם – דהיינו המקורות שהובאו בילקוט אברך – זאת סברא לקולא, אצל החזו"א זאת סברא לחומרא. הם אומרים, כי כיון שאין חזרה, מספיק שלושה שלא התפללו. והחזו"א

וחיפשתי בעניי ולא מצאתי מי שיאמר היפך מזה, לא ניחא ליה למרייהו דאמרת הכי, ללמד חובה על ישראל שלא קיימו מצות תפילה בציבור. ובשו"ת בצל החכמה (שם) "וכן ראיתי בכל המקומות שהייתי שם". ובשו"ת קנין תורה (שם), "נוהגין כן לכתחילה. ומעולם לא ראיתי, גם אצל צדיקים וחסידים ואנשי מעשה המדקדקים לעשות כל מעשיהם בכל החומרות, אפ"ה מתפללים לכתחילה ששה אנשים, בצירוף ארבעה שכבר התפללו. ואף שהיה להם אפשרות לאסוף עשרה שלא התפללו. וכל מעשיהם תורה כידוע" וכו'. ובשו"ת תהלות דוד (שם) "ידוע לי שהיה מקובל אצלנו ובמדינות אירופא, שהיו מתפללים בששה ובצירוף ארבעה".

תתפללו, אם ישנם ששה. למרות שישנם כאלה שנמצאים עדיין בקטעים אחרים, וק"ו כאלה שכבר התפללו, מצרפים אותם.

אבל הוא מסיים, ואם כי אין להתעלם מאלו הסוברים שצריך עשרה שעומדים שמו"ע יחד, כדי שיקרא תפילה בציבור.

אמנם גם אלו המהדרים על כך, יראו שלא יצא שכרם בהפסדם. דהיינו כשיש בזה טירחא דציבורא, או חשש שעקב ההתמהמהות לעשרה יחד, יהיו אשר יתפללו ביחידות, או אלו הממהרים למלאכתן וכדו', לא ימתינו לאחר מכן עד גמר התפילה – לבסוף הם יתפללו ביחידות – ויפסידו חזרת הש"ן, או קדישים דסוף התפילה וקדושת ובא לציון.

ובהערה [165] הוא מביא ג"כ בשם הגרשז"א, כי אם אותו אדם – הרואה שהוא העשירי שלהם – יאמר, בשביל מה אני צריך להתפלל כאן? אלך לבית כנסת אחרת, שם ישנו ציבור גדול. מדוע הנני צריך 'בדיעבד'? אזי לבסוף, הוא יבטל את אותו המניין המצומצם. לדברי הגרשז"א, החשבון הזה איננו נכון.

וזה לשון הפסק"ת בהערה שם, בהליכות שלמה פ"ה אות ח' בשם הגרשז"א אויערבאך זצ"ל, אם חמשה אנשים מבקשים ממנו להצטרף לששה, ובצירוף ארבעה שכבר התפללו, בל יסרב להם, אף אם יש לו אפשרות, ורגיל להתפלל בעשרה המתפללים. כי בלעדו, יתבטלו החמשה לגמרי מתפילה בציבור. ועדיף שיזכה אותם בכך, אף שמפסיד תפילה בציבור כהרגלו. ואף שקורה כן הרבה פעמים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לשבת. אבל מה שרוצים להגיד כאן הוא – והיסוד לכך כמדומה אני שכבר הובא ברבינו מנוח – כי אכן אנחנו נוהגים להוסיף דברים, אבל איננו חייבים בכך. דהיינו, אם ישנם אנשים שהם דחוקים, מוכרחים ללכת, אזי שידעו כי התפילה היא עד תתקבל. פה היא בעצם נגמרת. השארנו זאת בתורת שמעיקר הדין כבר נגמרה התפילה, כפי מה שהתקבל מדורי דורות. אלא שבמאות השנים האחרונות קבעו כמה הוספות.

עכ"פ כתוב ברמב"ם, 'נהגו העם להוסיף תתקבל'. זהו מנהג. וכי אפשר להגיד, שהמנהג הזה עושה צירוף? הרי לא צריך את זה בכלל, מצד הדין. בשלמא חזרה.

האמת היא, שישנם מרביות – כגון תרומת הדשן – הסוברים, כי קדיש תתקבל חוזר על התפילה. תפילת העמידה. הנני רק אומר, שהרמב"ם אינו סובר כך. הרי הם סוברים, כך הרמ"א כותב, לגבי אם חלק מן הציבור כבר התפזר, אם היו מניין והפסיקו. אנחנו אומרים, מה שהתחלת תשלים. כך שיטת הרמב"ם ומרן. כגון בחזרת הש"צ, אם התחילו שמו"ע, וחלקם יצאו באמצע. אחד הלך, או אפילו כמה. אין מניין. תגמור את תפילת שמו"ע. וכן אם התחלת קדיש, תגמור את הקדיש. אבל קדיש אחר, אל תתחיל. מה שלא התחלת, אל תאמר. ברם הם סוברים, לא. עד תתקבל אפשר, כי זה חוזר על התפילה. עיין בית יוסף סי' נ"ה בשם תשובת הרמב"ם, ובהגהת הרמ"א לש"ע שם סעיף ג' ובאחרונים, ובמקומות אחרים כבר הארכתי בס"ד.

אולי זהומה שהיה 'בראשו' של הפסק"ת, אבל עכ"פ זאת איננה שיטת הרמב"ם. והם גם אומרים, כי גם הפסיעות שבסוף תתקבל, כי זה חוזר על שמו"ע. הם מקשרים את תתקבל, אל התפילה. אבל הנני רק מעיר, שהרמב"ם אשר בשיטתו עסיקין, אינו סובר כך.

שאלה מהקהל: אולי עצם הקדיש הוא חלק מן התפילה, בלי התוספת תתקבל וכו'? כי הרמב"ם אומר שקדיש תתקבל הוא מנהג, אבל עצם הקדיש יכול להיות שהוא קשור לתפילה.

תשובת מרן שליט"א: אבל הוא טוען, כי תתקבל צלותכון וכו', זה מחבר את הציבור ביחד. התפילות שלכם. המלים הללו הן אלו שקובעות, לא עצם הקדיש. חיברנו אותם, באמירת תתקבל

אומר ההיפך, שבגלל זה אפילו אחד שכבר התפלל אינו מצטרף, כי אין שום חיבור בינו וביניהם. מה מחבר אותם? בשלמא אם היתה חזרה, אזי החזרה היתה מחברת אותם. אבל כאן – בערבית – הרי אין חזרה.

*

מוסיף הפסקי תשובות, ועיין שו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' פ"ג, דשמועה זאת בשם החזו"א תמוהה. ומוסיף על כך בסוגריים את הטעם, דעכ"פ מצטרפים לקדיש תתקבל, דיש לה שייכות עם שמו"ע.

הוא תמיה, למה אתה – החזו"א – אומר שאין שום חיבור? הרי ישנו אח"כ קדיש תתקבל צלותכון וכו', והוא מחבר.

על כך יש לנו שתי הערות.

ראשית, הוא מציין את הספר רבבות אפרים, אבל בספר רבבות אפרים לא כתב זאת. וזכר העיר מעכ"ת בעבר שיש בפסקי תשובות הרבה עניינים בלתי מדויקים כאלה. איתמר. הוא טוען שם טענה אחרת בכלל, וכדלקמן. כי הטענה דלעיל, אולי איננה כ"כ טענה. או שהדבר תלוי בשיטות. הוא טוען שישנו צירוף, בגלל שאח"כ יש קדיש תתקבל. ברם, לפי הרמב"ם, הקדיש תתקבל הוא רק מנהג בעלמא. מהרמב"ם משמע שאין הלכה כזאת. אם כן, וכי המנהג הזה יקבע צירוף? 'חזרה' זאת הלכה, משא"כ קדיש תתקבל.

וזכור לי שדיברנו על כך בעבר. על עיקר הנקודה, כלפי קדיש דרבנן, שמובן מהקבלת הדברים ברמב"ם שם, שהנוסח שלו אינו מנהג, אלא מדינא.

הרמב"ם מביא זאת בסדר התפילות – זה נקרא ברמב"ם בשם 'קדיש בתרא' בזה"ל, כל קדיש שאומר שליח ציבור אחר שגמר התפילה, שאינו אומר כלום אחריו אלא כל העם שומעין אותו ויוצאין ונפטרינן, נהגו העם כולם להוסיף בסופו נוסח זה, תתקבל צלותכון ותתעביד בועותכון וכו'.

זהו מנהג. 'נהגו'. אצל הרמב"ם, קדיש תתקבל זהו הסוף ממש. נגמרה התפילה. אבותינו נע"ג, למרות שהלכו בשיטת הרמב"ם, הם לקחו זאת בחכמה. דהיינו, הרי אצלנו הקדיש תתקבל הוא לא ממש בסוף, כי יש אח"כ פיתום הקטורת, ועלינו לשבת. מה שאין ברמב"ם. וכן בערבית, למנצח וגו', ועלינו

'צלותכון'. מצד הקדיש עצמו, הוא רק מורה שכאן סיום התפילה, אך הוא אינו מצרף אותם יותר משאר יתר הקדישים שכבר נאמרו.

שאלה מהקהל: למה דוקא שלשה, ולא שנים?

תשובת מרן שליט"א: קיי"ל במנחות [דף ס"ה ע"ב], 'כל דברי חכמים משולשים'. שלוש, יש לו בסיס, זהו משהו משמעותי. אם נגיד שנים, תשאל אולי אחד... אבל שלוש, זהו כבר משהו חשוב. כל דבר שהוא משולש, יש לו חשיבות. אחרת, אין לכך ערך. כגון מה שכתב הלבוש סימן קל"ז סעיף ב' טעם שכל אחד מן העולים לקרות בספר תורה קורא לפחות שלושה פסוקים, שכן שיערו רז"ל שבזה סגי לקרות קריאה חשובה.

המשך השאלה מהקהל: מיעוט רבים שלושה.

תשובת מרן שליט"א. כן. גם ברב עם הדרת מלך, בעינן לפחות שלשה וכו' כמ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"א סי' ק"ס.

*

ההערה השנייה.

בספר רבבות אפרים הנז"ל [חלק שביעי סימן פ"ג], הביא טענה אחרת בכלל, בשם הרה"ג יצחק ברנשטיין – כמדומני שהוא ראש ישיבה, אם הנני זוכר נכון – שכתב אליו בזה"ל, לפע"נ אין שום סברא לומר שמי שכבר התפלל מעריב, אינו יכול להצטרף למעריב.

לדידיה, מה שכתבו בשם החזו"א, אין בכך שום סברא. הרי זאת רק שמועה בשמו, ע"כ הוא אומר שזאת טעות, לא יכול להיות דבר כזה. אין בזה שום סברא.

כי אפי' לתפילה, מתירים בשישן מצטרף (או"ח סי' נ"ה סעי' ו').

הרי כך היא ההלכה בש"ע שם, שמצטרפים לתפילה אפי' אדם שהוא ישן. והסיבה היא, כי 'כל בי עשרה שכינתא שריא'. ישנם כאן עשרה יהודים, מה הדבר משנה האם הוא ער או שלא.

ואפי' לט"ז החולק – וכן הפרי חדש, והדרכי חיים, והברכי יוסף. הם חולקים על כך, לדבריהם הישן הוא כמו שוטה, ואיננו מצטרף – זה משום שסובר, דישן נחשב כמו שאיננו. הוא לא נמצא פה.

אבל מי שכבר התפלל, א"א לומר שאיננו, דהרי בכל עשרה שכינה שרויה ביניהם, וקרינן בהו' ונקדשתי בתוך בני ישראל'.

וקטן אינו מצטרף, דל"ה ונקדשתי, כמ"ש המשנ"ב שם אות ל"ד.

כך הוא טוען.

תשובה לדבריו.

ראשית, לגבי מה שהוא טוען, כי אין בזה שום סברא.

החזו"א בנה שיטתו תחילה וראש על דברי הרמב"ם, כמו הגר"ח מבריסק דלעיל. זהו הבסיס. רק שהוא אוהז כמו הגר"ח במחצית. הוא טוען, שאין כאן צירוף, רק מצד החזרה.

יכול להיות כי מה שכתוב לגבי אדם ישן, לכאורה יש לעיין מה הדין אם ישנם שנים שהם ישנים? אכן ישנה מחלוקת בכך, מצינו חילוקי דעות. אבל המשנה ברורה [בסימן נ"ה ס"ק ל"ב] הכריע שאינם מצטרפים. א"כ אפשר, כי מה שכתבו בשם החזו"א שאפילו אחד לא מצטרף – ראשית יכול להיות שהחזו"א פסק כמו הט"ז, הסובר שגם הישן אינו מצטרף. וגם אם נגיד לא כמו הט"ז, מה שהחזו"א אומר אפילו לא אחד – אולי הוא לא דיבר דוקא על אחד, אלא על שנים. פורתא לא דקו. כלפי מה שהם אומרים, שאפשר לצרף אפילו ארבעה.

אולי הם לא כ"כ דייקו, כי לדעת ט"ז אפילו אחד לא. ולגבי שנים, המשנ"ב כותב בזה"ל, אחד מהעשרה – ה"ה יותר מאחד, ובלבד שישארו רובם שאין מתפללים. ש"ע. ויכולין לענות עמהם. ויש מחמירין ביותר מאחד.

אחד אפשר, אבל לא יותר. הוא מדבר לגבי אחד שאינו יכול לענות, או שהוא ישן, שעליהם נפסק שם בשלחן ערוך שמצטרפים.

אבל הוא מוסיף ואומר, ובישן, בודאי אין לצרף אפילו במקום הדחק ביותר מאחד, כי בלא"ה יש הרבה פוסקים המחמירים בישן וכדלקמיה.

הוא עושה חשבון, הרי בלאו הכי הט"ז וסיעתו חולקים, ולגבי יותר מאחד ישנה ג"כ מחלוקת, א"כ מצטרפים כאן שני הדברים לחומרא.

שאלה מהקהל: גם אם ישנים מאותם הששה אשר משלימים?

תשובת מרן שליט"א: לא. החזו"א אמר, כי הכי הרבה אחד, כמו הט"ז. ויותר משנים, לפני המשנ"ב לא שייך. נכון שישנן דעות כאלה.

אולם, לגופו של עניין, הסברא הזאת נשמעת לי קצת תמוהה. ונראה כי זאת הסיבה למה הגר"ח

שערי יצחק – השיעור השבועי

סובבים בכל בתי הכנסיות בעת קריאת ספר תורה לקרוא בפני הציבור איגרת של תוכחת מוסר, לפני המועדים, בניסן ובתשרי, כידוע, כי לאחר מכן היו מכנסים מניין עשרה כדי לקרוא עמהם בספר תורה את פרשת השבוע, אפילו שרוב העשרה כבר שמעו את הקריאה יעו"ש.

משמע דסבירא להו דסגי בשלשה שלא שמעו הקריאה, כי ההולכים היו לכל היותר שלושת הרבנים חברי בית-הדין (יעו"ש בדף ד' הערה 5), והרי אפילו לדעת הר"ן שהובאה בביאור הלכה להמשנה ברורה ריש סימן קמ"ג, אין להקל רק כאשר רובם לא שמעו. וכבר הרבה מן הפוסקים דנו בזה, ויש המחמירים טפי דבעינן דוקא עשרה שלא שמעו, ויש מקילים בששה, ויש שאפילו זה לא, רק בשבעה שהם רובא דמינכר וכו', כיעויין אסיפת השיטות בפסקי תשובות שם אות ג' דף קע"ה קע"ז והלכה ברורה חלק שביעי דף רכ"ד רכ"ה. אמנם בהלכה ברורה שם (בשער הציון אמצע אות ט') הובא בשם שו"ת יהודה יעלה ושו"ת פרי השדה ושו"ת תורת יקותיאל המקילים אפילו לצורך שלושה שלא שמעו וכו' יעו"ש ב, אם כן אין הדבר מופרך.

אבל על כל פנים נראה לענ"ד פשוט שאין לזה תורת מנהג, אלא לכל היותר היתה זו הוראה דידהו מסברא דנפשיהו. כי הספרים הנזכרים לעיל, קרוב לודאי שלא היו מצויים בידם. ואין לסמוך על כך למעשה, נגד רוב ככל הפוסקים, בפרט שיש לדבר רק עד אחד ואין לנו עדויות נוספות על כך, ולא פרטים מושלמים איך בדיוק נעשה הדבר, ואם אכן בירכו, והאם כך נהגו תמיד ר"ל גם בדורות הקודמים להם, או שנתחדש באיזה זמן, אך לשעבר אולי דרך-כלל הספיקו כבר מעיקרא לשמוע חלק מהקריאה בבית הכנסת אחת, וחלק ממנה המשיכו לשמוע בבית הכנסת אחרת. והדבר צריך עיון.

שאלה מהקהל: אם לא בירכו, לשם מה כינסו עשרה.

תשובה: שמא לפרסומי מלתא, כדי שלא יטענו הא כיצד הרבנים מתבטלים ממצות קריאת ספר תורה בציבור.

השם ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו, ושיהיו כל מעשינו לשם שמים, אבי"ר.

אינו אוחז כך. הוא טוען, הרמב"ם מדבר על חזרה, רק בזה מועיל. ובא החזו"א ואומר, שבשחרית ובמנחה, גם בלתי זה מועיל, דהיינו נחשב לתפילה בציבור, כי החזרה תצרף אותם.

מה שמצרף לדידיה זאת החזרה. אבל כיצד זה מצרף למפרע? אנחנו כעת מתפללים בלחש, ומה שמצרף אותנו היא החזרה שנגיד אח"כ? וכי הדבר 'עובד' למפרע? כיון שאנו עומדים לומר חזרה, ויענו הציבור אמן, וקדושה, אזי יש לנו חיבור על שם העתיד? קשה לענ"ד לקבל זאת. ומובן עכ"פ שהגר"ח אינו סובר כך.

נסכם את העניין. ישנו כאן מנהג רק של תונים. גם לא אפי" של גרבא. הרי גרבא היא חלק מארץ תונים, אבל אלו מנהגים אחרים. גרבא היא אי בפני עצמו, זהו כמו 'עולם אחר' שמה, ויש להם מנהגים שאינם המנהגים של תונים. א"כ הם בעצמם נחלקים בכך.

ולדידן, אין מנהג. אצלינו לא היו דברים כאלה. לא היה מצוי דבר כזה, שישנם אנשים שהתפללו וישנם שלא התפללו, כי אצלינו התפילות בציבור היו מאד מסודרות. כולם היו מתפללים באותו הזמן. לדוגמא כאשר היו עושים ברית מילה בשב"ק, בבית אחרי סיום התפילה, כולם היו מגיעים מכל פְּתֵי הכנסת באותו הזמן, כי כולם התחילו וגמרו באותה השעה. ועוד למשל ביום חול, לא היו שני מניינים או שלשה. שעה אחרי עמוד השחר, אי אפשר היה למצוא בתי כנסת שמתפללים בציבור. כולם התפללו בזמן. זהו, נגמר. וכן ערבית ומנחה, הכל היה מסודר. כולל שבת וי"ט. לא היה שכיח דבר כזה, לצרף אנשים שכבר התפללו. ואם היה, זהו דבר נדיר. אין לנו מנהג ידוע בזה.

הם מקילים בערבית, דסגי אפילו שלשה שלא התפללו. ולפי החזו"א, אפילו אחד לא. או כפי שאמרנו, אפילו שנים לא. לכן, נראה לי למסקנא, כי אמנם הם יש להם על מה לסמוך, אבל אנחנו לא נסמוך על כך. אלא בששה שלא התפללו. ברם, אם מבקשים מאחד מאתנו שכבר התפלל להצטרף אליהם, לפי שיטתם, הדבר יכול להיות. אבל רק בשעת דוחק גדול.

*

אמנם יש דבר דומה וקרוב לנדון דידן אצלינו, לפי עדות אחת שנדפסה בספר איש ימיני כרך שני דף ז' הערה 8, לגבי מה שהרבנים בעי"ת צנעא היו